

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Кваліфікаційна робота
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
Features of the use of interactive technologies in the process of training
applicants for professional pre-higher education
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

Виконала: здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні
науки
Освітньо-професійної програми
Педагогіка вищої школи
Бригадир Людмила Григорівна
Науковий керівник: доцент, кандидат
педагогічних наук Кузнецова Н.В.
Рецензент: доцент, кандидат
педагогічних наук Ткаченко М.В.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту
№ від
Завідувач кафедри
_____ Р.В. Костенко

Захищено на засіданні ЕК
протокол № від
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК
_____ І.П. Анненкова

АНОТАЦІЯ

Бригадир Л.Г. Особливості використання інтерактивних технологій у процесі навчання здобувачів фахової передвищої освіти. Рукопис

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», Освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи». КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» Одеса, 2021. Рукопис.

У кваліфікаційній роботі здійснене комплексне дослідження особливостей використання інтерактивних технологій у процесі навчання здобувачів фахової передвищої освіти. Визначені сутність і ознаки інтерактивних технологій навчання, специфіка їх використання в освітньому процесі фахової передвищої школи. Розглянуті особливості розвитку комунікативної компетентності здобувачів засобами інтерактивних технологій. З'ясовано, що існує зв'язок між рівнем кваліфікації викладача і ступенем використання інтерактивних технологій навчання. Викладачі технічних спеціальностей фахового коледжу, які мають вчений ступінь і вчене звання, використовують такі технології частіше. Запропоновані шляхи впровадження інтерактивних технологій навчання в процесі проведення навчальних занять і позааудиторній роботі зі здобувачами у фахових коледжах.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, заклади фахової передвищої освіти, комунікативна компетентність.

ABSTRACT

Brugadur L.G. Features of the use of interactive technologies in the process of training applicants of professional pre-higher education. Manuscript

Qualification work for higher education "Master" specialty 011 "Educational, pedagogical sciences", Educational and professional program "Pedagogics of higher school". 2021 Odessa Academy of Continuing Education of the Odessa Regional Council. Manuscript.

In the qualification work the complex research of features of use of interactive technologies in the course of training of applicants of professional higher education is carried out. The essence and functions of interactive learning technologies, the specifics of their use in the educational process of professional higher education are determined. Peculiarities of development of communicative competence of applicants by means of interactive technologies are considered. It has been found that there is a relationship between the level of qualification of the teacher and the degree of use of interactive learning technologies. Teachers of technical specialties of the professional college, who have a degree and academic title, use such technologies more often. Ways of introduction of interactive technologies of training in the course of carrying out of educational employment and extracurricular work with applicants in professional colleges are offered.

Key words: interactive learning technologies, institutions of professional higher education, communicative competence.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗФПВО – заклади фахової передвищої освіти

ІТ – інтерактивні технології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	10
1.1. Сутність, ознаки і принципи використання інтерактивних технологій навчання.....	10
1.2. Специфіка використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі фахової передвищої освіти	15
1.3. Особливості розвитку комунікативної компетентності здобувачів засобами інтерактивних технологій	23
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ	33
2.1. Методика і організація емпіричного дослідження.....	33
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	36
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ	46
3.1. Можливість використання інтерактивних технологій у процесі проведення навчальних занять з технічних спеціальностей.....	46
3.2. Форми використання інтерактивних технологій в позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами	54
Висновки до розділу 3.....	59
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стрімкий і динамічний розвиток науково-технічного прогресу та вимоги суспільства до роботи в різних галузях вимагають, щоб сучасні фахівці вміли працювати в команді та вміли приймати спільні рішення. Ці навички потрібно вчити і розвивати з раннього дитинства, коли ще немає досвіду вирішення проблем шляхом конфліктів і деструктивного спілкування, і протягом усього життя.

Враховуючи потреби підприємства, сучасні педагогічні технології мають орієнтуватися на розвиток особистісних якостей здобувачів – майбутніх фахівців, які можуть використовувати комунікативні навички у спілкуванні між партнерами. Зрозуміло, що вміння спілкуватися в партнерстві є ключовим навиком для впровадження більшості педагогічних прийомів. Особливо це стосується технологій, у яких розв'язування задач відбувається в режимі студентської групи, наприклад, застосування методу проекту, ігрової технології чи проблемного навчання.

Інтерактивні технології - це сучасні методи загальної педагогіки, які включають систему методів і прийомів реалізації навчально-виховного процесу на гуманістичній основі та творчої взаємодії у розвитку особистості.

Застосування сучасних технологій у навчальному освітньому процесі розкрито у працях І. Богданової, А. Вербицького, Н. Волкової, С. Сисоєвої, Ю. Сидоренко, П. Щербаня, В. Ягоднікової та інші.

С. Сисоєва зазначає, що інтерактивні технології навчання мають великий освітній і розвивальний потенціал, забезпечують максимальну активність слухачів у навчальному процесі, оптимальний час навчання і його результативність.

За дослідженням Н. Волкової інтерактивне навчання забезпечує навчальну взаємодію не лише між викладачами та студентами, а саме, здобувачі також активно співпрацюють один з одним у пошуку та створенні нових знань або в процесі формування та розвитку нових умінь і навичок.

Теорія і практика інтерактивного навчання, впровадження інтерактивних технологій викладені широко і обґрунтовано в багатьох наукових статтях. (К. Баханов, Г. Волошина, Н. Коломієць, О. Комар, І. Луцик, О. Пехота, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Т. Сердюк, П. Шевчук та ін.).

За визначенням І. Дичківської в інтерактивних технологіях здобувачі освіти – це зацікавлені та охочі партнери, однодумці, учасники навчального процесу з рівними правами та обов'язками, які мають бути зацікавленими та відповідальними за результати навчання.

Актуальність проблеми дослідження та недостатній рівень її розробленості обумовили вибір теми магістерської роботи: «Особливості використання інтерактивних технологій у процесі навчання здобувачів фахової передвищої освіти»

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладі фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження: використання інтерактивних технологій навчання здобувачів фахової передвищої освіти.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати і емпірично дослідити особливості використання інтерактивних технологій у процесі навчання здобувачів фахової передвищої освіти.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу психологічної та педагогічної літератури з'ясувати сутність, ознаки і принципи використання інтерактивних технологій навчання.

2. Визначити специфіку використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі фахової передвищої школи.

3. Охарактеризувати особливості розвитку комунікативної компетентності здобувачів засобами інтерактивних технологій.

4. Провести емпіричне дослідження використання інтерактивних технологій навчання викладачами фахового коледжу.

5. Розкрити можливості використання інтерактивних технологій в процесі проведення навчальних занять з технічних спеціальностей.

6. Охарактеризувати форми і методи використання інтерактивних технологій в позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами.

Для реалізації поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс **методів дослідження**: теоретичні – аналіз, порівняння, систематизація, абстрагування; емпіричні – педагогічне спостереження, опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю); методи кількісної обробки даних.

База емпіричного дослідження: Відокремлений структурний підрозділ «Одеський технічний фаховий коледж Одеської національної академії харчових технологій» (студенти освітніх рівнів «бакалавр» і «молодший бакалавр», технічних спеціальностей «Енергетичне машинобудування» та «Комп'ютерна інженерія»).

У процесі дослідження було опитано 40 респондентів – студенти освітнього рівня «молодший бакалавр» і «бакалавр». В опитуванні взяли участь 30 представників педагогічного персоналу різного рівня кваліфікації.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в аналізі наукових підходів до інтерактивного навчання з огляду на можливість використання інтерактивних технологій в закладах фахової передвищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці шляхів впровадження інтерактивних технологій в освітній процес закладів фахової передвищої освіти, зокрема, при підготовці здобувачів технічних спеціальностей.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були предметом обговорень на Першій науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті» (24 березня 2021 р., м. Одеса) та на II заочній Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія,

досвід і перспективи», присвяченій Дню науки (20 травня 2021 р, м. Вінниця).

Публікації: Бригадир Л.Г. Особливості інтерактивної технології навчання здобувачів вищої освіти. *Розвиток освіти і науки: проблеми, теорія, досвід і перспективи*: матер. II заоч. Всеукр. наук.-практ. конф. Електронне видання, Вінниця: Дон НУ імені Василя Стуса, 2021. С 176-178.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 62 сторінках. Список використаних джерел містить 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність, ознаки і принципи використання інтерактивних технологій навчання

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, висувають нові вимоги до підготовки спеціалістів. Вхідження української освіти до Болонського процесу призвело до зміни цілей, завдань та умов вищої освіти. В результаті розробляються, вдосконалюються та впроваджуються нові педагогічні технології навчання.

У зв'язку з тим, що українська система освіти модернізується, висуваючи нові вимоги як до результатів навчання, так і до підготовки висококваліфікованих кадрів у всіх сферах освіти, в тому числі й до мобільності викладачів. По-перше, це стосується готовності викладачів до інноваційної діяльності, яка включає:

- значно підвищити здатність до здобуття нових технологій у своїй галузі, рівень самостійності та вміння приймати рішення;
- освітня мобільність, адаптація до нових вимог ринку праці;
- закладати основи освіти в умовах безперервного зростання інтенсивних дослідницьких технологій, автоматизації виробничих процесів тощо;
- оволодіння та використання інтерактивних технологій (ІТ) у професійній діяльності [28].

У цьому сенсі стрімкий розвиток змісту, характеру професії шляхом впровадження нових освітніх технологій вимагають нового рівня кваліфікації викладачів на базі вільної економічної зони.

Як наслідок, традиційна система освіти наразі не в змозі досягти нових

освітніх результатів у рамках традиційної системи освіти. Це потребує нових підходів, нових інструментів і на їх основі нових педагогічних технологій, які вписуються в традиційну систему освіти та сприяють підвищенню якості освіти [17].

Важливим завданням для модернізації вищої освіти є підвищення якості освіти, можливо, шляхом вдосконалення технологій навчання, які використовуються в процесі навчання у вищій школі.

Філософський словник дає таке визначення технології: «Комплекс знань про методи та засоби виконання виробничих процесів, що забезпечують певний результат» [42, с. 570].

Давно вважалося, що термін «технологія» не важливо використовувати в педагогічному процесі, а лише на виробництві. За умови повторюваності та обсягу реалізації елементів можлива технологія всієї людської діяльності. Тому термін «педагогічна технологія» правильний, але різні дослідники дають різні визначення:

Педагогічна технологія – це системний метод створення, використання та визначення всього процесу навчання та навчання з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії з метою оптимізації форм навчання (ЮНЕСКО).

Педагогічна технологія - означає процес розробки та реалізації цілей і змісту освіти, викладених в освітніх стандартах, планах і програмах, через систему форм, методів і навчальних матеріалів, які забезпечують досягнення цілей [3].

Педагогічна технологія – це галузь знань, що включає методи, навчальні матеріали та теорії щодо того, як їх використовувати для досягнення мети освіти [22].

«Педагогічна технологія» означає структуру організації часового та просторового функціонування педагогічної системи, структуровану відповідно до цілей і методів виховання і навчання [2].

На думку В. Лаппи, С. Сисоєвої та інших, використання педагогічних

технологій у майбутній професійній освіті дає змогу розробити та впровадити декілька методів, прийомів та впливів, які використовуються для досягнення цієї освітньої мети [23; 35].

Завдяки новітнім технологіям, залученим до модернізації навколишнього середовища, реалізація процесу буде здійснюватися по-іншому.

Інтерактивне навчання («inter» — взаємне, «acting» — акторське) — особлива форма організації пізнавальної діяльності, яка передбачає створення комфортних умов навчання, в яких здобувач відчуває свою успішність та інтелектуальні здібності [3].

У нашому дослідженні ми дотримуємося визначення інтерактивного навчання, запропонованого В. Ягодніковою, яка характеризує його як навчальний процес, що ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації і становить соціально мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії [47, с.15].

Інтерактивна діяльність на заняттях передбачає організацію та розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення загальних, але значущих кожного учасника завдань. Інтерактивне навчання виключає домінування як одного промовця, так і однієї думки над іншим. Під час діалогового навчання студенти навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організовується індивідуальна, парна та групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, йде робота з документами та різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи [4].

У нашому дослідженні під інтерактивними прийомами навчання розуміють набір методів, засобів і моделей навчання, які забезпечують активний характер взаємодії учасників у процесі навчання та досягнення цілей навчання на основі співпраці та спільної творчості [3].

Аналіз теоретичних джерел засвідчив існування різних підходів до визначення категорії «інтерактивні технології навчання». У кваліфікаційній роботі ми дотримуємось визначення, запропонованого Н. Волковою: «Інтерактивні технології навчання – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [3, с. 14].

Єдиної класифікації інтерактивних технологій навчання не існує. Науковці об'єднують їх у різні групи.

Н. Волкова розрізняє такі технології: діалогове навчання, технології ситуаційного аналізу, ігрові технології навчання, технології співробітництва, технології тренінгу, технології фасилітації навчання та комунікаційні інформаційні технології [3].

О. Пометун пропонує такі групи технологій: інтерактивні кооперативні технології навчання (робота в парах, двоє – чотири – усі разом, робота в малих групах); інтерактивні групові та групові технології навчання (мікрофон, мозковий штурм, навчання-практика); технології ситуаційного моделювання: проблемні ситуації, моделювання, рольова гра; технології пошуку тем для обговорення (заліки позицій, зміна позиції, дебати, обговорення) [30].

У нашому дослідженні ми дотримуємося класифікації С. Сисоевої, яка поділяє інтерактивні технології на дві групи :

- перша група: технології розвитку аналітичного потенціалу, приклади, технології проблемного навчання, технології бесіди, методи проектування, методи творчої роботи, творчі ситуації, навчально-творчі проблеми. Це технології, які можна використовувати для навчання дорослих

традиційному та дистанційному навчанню.

- друга група: спільне навчання, навчання в малих групах, навчання, розумова атака, метод Дельфі, ігровий метод. Ці технології відповідають традиційним формам навчання і повинні аналізуватися через використання можливостей навчання та спеціальних організаційних форм системи дистанційного навчання [35].

Незважаючи на різні класифікаційні підходи, вчені виявляють, що всі види інтерактивних технологій визначаються спільними ознаками: покращення процесів мислення, прискорення збору та обробки даних; розвиток навичок розв'язування проблем; закладається основа для прийняття компетентних рішень.

Вибір технологій інтерактивного навчання впливає на характеристики навчальної дисципліни, характер навчального матеріалу, час, витрачений на вивчення матеріалів, загальний рівень підготовки груп, бази навчальних закладів тощо. Вибір технології також має визначатися дидактичними цілями заняття, типом інформації, що засвоюється, тобто навчальною інформацією та навчальними завданнями [39].

Ефективність використання інтерактивних технологій навчання у закладах фахової передвищої освіти слід оцінювати не лише за кількістю результативних показників здобувачів, а й з урахуванням змін свідомості здобувачів та викладачів.

На думку В. Ягоднікової, ефективність інтерактивного навчання гарантується дотриманням деяких основних принципів:

– Принцип дії. Він складається з навчання на досвіді та створення кордонів для застосування цих знань.

– Принцип відкритості включає не лише освіту, а й необхідність окреслити її межі. Це створює проблему для учасника поза питанням дослідження.

– Свобода вибору. Кожен має право обирати предмет своєї діяльності: вибір форми та вираження.

– Озираючись назад. Реалізація цього принципу означає, що навчальний процес має постійно контролюватися через систему зворотного зв'язку: це дозволить семінару підвести підсумки, оцінити та обговорити навчальний процес [47, с.14].

У здобувачів фахової передвищої освіти формується готовність постійно здобувати нові знання, мобілізувати свої таланти, здібності та таланти, формують навички брати на себе відповідальність, відстоювати свою позицію, співпрацювати; розвивається новий тип мотиваційної сфери, де самореалізація впливає на загальну творчість здобувача, сприяє створенню нової позиції особистості.

Таким чином, інтерактивні технології навчання стосуються предметних відносин (паритету) між учасниками навчального процесу для здобувачів фахової передвищої освіти; багатостороннє спілкування; здатність здобувача конструювати знання; використання самооцінки та зворотного зв'язку; безперервна діяльність заявника.

1.2. Специфіка використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі фахової передвищої школи

Сучасні світові стандарти освіти передбачають підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які можуть інтегрувати теоретичні знання та практичні навички в цілісну систему, мати доступ до нових технологій та багато іншого.

Навчальний процес професійних вищих навчальних закладів має свої особливості, зумовлені кількома факторами та метою. Насамперед слід виділити принцип навчання, орієнтованого на студента та на особливості ринку праці. Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіти» підхід до «навчання, орієнтованого на студента», полягає в організації навчального процесу, який передбачає:

заохочення здобувачів прикладних фахової передвищої освіти до ролі

самостійних і відповідальних суб'єктів у процесі навчання;

створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальних шляхів навчання;

побудова навчального процесу у взаємоповазі та партнерстві здобувачів фахової передвищої освіти та адміністративно-педагогічних (науково-педагогічних) та інших працівників фахової передвищої освіти [32].

Організація освітнього процесу на засадах студентоорієнтованого підходу в ЗФПВО передбачає навчання як взаємодію викладача і студента; взаєморозуміння у стосунках між викладачем і студентами (наявність взаємної довіри, поваги; бажання працювати разом); опора на пізнавальну активність здобувачів (вияв власних думок; пошук нових ідей, розв'язків; конструювання власного розуміння об'єктивних явищ і процесів; набуття нових умінь тощо); розширення автономії студента, надання права вибору; рефлексивний підхід викладача і студента до процесів навчання й викладання; взаємне задоволення процесом викладача та здобувачів [46].

Інтерактивне навчання та виховання одночасно вирішує кілька завдань: розвиває комунікативні вміння та навички, допомагає встановленню емоційних контактів між здобувачами; вирішує інформаційне завдання, оскільки забезпечує здобувачів необхідною інформацією, без якої неможливо реалізувати спільну діяльність; розвиває загальні навчальні вміння та навички (аналіз, синтез, постановку цілей тощо), тобто забезпечує вирішення навчальних завдань; забезпечує вирішення виховних завдань, оскільки привчає працювати в команді, прислухатися до чужої думки, сприяє обміну ціннісними установками.

«Слово «інтерактивний», яке пояснюють О. Пометун і Л. Пироженко, походить від англійського слова «inter» – діяти разом і дія. Він настільки інтерактивний – може спілкуватися та вести діалог. Інтерактивне навчання – це специфічний спосіб організації пізнавальної діяльності, який спрямований на створення приємних умов навчання, в яких кожен здобувач відчуває свою

успішність, інтелектуальні здібності» [31, с. 29].

Під інтерактивністю в основному розуміють принцип побудови та проведення педагогічного, психологічного, обчислювального спілкування через діалог. Застосовуючи технологічні принципи навчання, інтерактивна педагогічна технологія включає як інтерактивність комп'ютерних засобів навчання, так і інтерактивність в організації педагогічного процесу, як найважливіші концептуальні позиції навчання на основі інтерактивного спілкування [50].

Процес навчання не є автоматичним захопленням об'єктів у свідомості здобувача. Це вимагає наполегливої розумової праці та активної участі в процесі. Поодинокі заяви та демонстрації ніколи не приносять правдивих, тривалих знань. Цього можна досягти лише шляхом активного (інтерактивного) навчання [1].

Універсальні цінності відчутні на передньому плані сучасної освіти. За особистісним активістським підходом до організації процесу навчання в його основі лежить студент. Розвиток особистості та її розвиток відбувається в процесі навчання при дотриманні певних умов:

- створювати позитивний клімат для навчання, сприяти на відтворення позитивних емоцій ;
- почуття рівності серед інших, ;
- забезпечення позитивного середовища в колективі для досягнення спільних цілей, мети та побудови товариських відносин;
- усвідомлення цінності спільно зроблених висновків;
- можливість вільно висловлювати свою думку та слухати друзів;
- викладач - це не «засіб похвали і покарання, а друг, радник, старший співробітник, який наставляє та дає поради. Усім цим вимогам відповідають інтерактивні технології [30].

Інтерактивне навчання – це спільне навчання, взаємонавчання (колективне, групове, спільне навчання), де і студент, і викладач є рівноправними, рівноправними суб'єктами, розуміють, що роблять, думають,

знають і роблять. У ході інтерактивного навчання викладач виступає в ролі фасилітатора процесу навчання, радника, керівника, який ніколи не «закриває» процес навчання перед собою. Найважливішими у процесі навчання є зв'язки між здобувачами, їхнє спілкування та співпраця. Результати навчання досягаються спільними зусиллями учасників навчального процесу, студенти несуть відповідальність за результати навчання [39].

«Досвід сьогодні в Україні та за кордоном переконливо свідчить, що інтерактивні методи допомагають інтенсифікувати та оптимізувати процес навчання. Вони дозволяють студентам:

- доступне отримання знань;
- навчитись формулювати, якщо зміст формулювання правильний, то аргументовано навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та переживати їх;
- вчитись будувати конструктивні відносини в групі, конструктивні відносини між компанією та компанією, спільна позиція, уникання конфлікту, компроміс і діалог;
- аналіз вивчення інформатики, створення інформації в навчальному матеріалі;
- знаходити оптимальне вирішення проблеми;
- розвивати здібності проектної діяльності, самостійної роботи, самоосвіти, виконання творчих робіт як самостійних так і групових» [21, с. 132].

Крім того, використання добірних інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею спілкування викладачів та здобувачів, навчає конструктивному спілкуванню, сприяє покращенню психологічної атмосфери групи, створює доброзичливе середовище.

Проте ми маємо усвідомлювати, що швидке та ефективне використання інтерактивних методів усіма викладачами ускладнюється деякими проблемами деякі проблеми. По-перше, дослідження показують, що багато викладачів не знають змісту методів, прийомів організації інтерактивних стосунків між студентами. Цей інструмент ще недостатньо вивчений у внутрішній дидактиці нової та вищої освіти і недостатньо використовується на практиці. Йдеться також про те, як обрати інтерактивні методи, які необхідні для конкретного предмета, і як «пристосувати» їх взаємодії до традиційних форм вищої освіти – лекцій, семінарів, практикумів.

Інтерактивна модель навчання передбачає використання технологічного підходу і ми маємо на увазі використання комплексу інтерактивних технологій, спільною рисою яких є принципи взаємодії: багатостороннє спілкування, взаємодія та взаємонавчання здобувачів, спільна навчальна діяльність яка впливає також і на викладачів викладачів [13]. Ця модель пропонує особливе розуміння викладання як методу навчання, який також базується на технологічному підході. Тому вважаємо за доцільне пояснити деякі аспекти цієї техніки.

За визначенням В. Ягоднікової, інтерактивна модель навчання – (інтерактив - англ. взаємний акт. інтерактивний – здібність взаємодіяти чи знаходиться у режимі бесіди, діалогу с чимось (як наприклад, комп'ютер) або с кимсь - людиною) передбачає організацію комфортних умов учіння, при якій всі студенти активно взаємодіють один з одним і вчителем, використовуючи соціальні та професійні ситуації, ігри та прийоми рольових ігор, щоб створити запит, співпереживання, конфлікт, ризик, сумнів, переконання, задоволення, самооцінку та самооцінку дії, часто вирішуючи проблему ситуацію та знаходять оптимальні варіанти [47].

Останніми роками дослідники проблем організації навчального процесу зосереджувалися на глибшому вивченні ролі та ролей здобувачів (студента чи здобувачів загалом, всі ті хто навчається), а також на взаємодії з іншими елементами процесу навчання, їх особливі риси, використовувати

технічний термін «технологія». Наприклад, англійські автори Ф. Персіваль і Г. Еллінгтон визначили освітню технологію як більш ґрунтовний виклад усіх аспектів розвитку навчальних ситуацій із застосуванням усіх методів і прийомів у навчанні, комплексний підхід, який конструктивно побудований, найбільш доцільних для досягнення поставлених перед здобувачами цілей які встановлені разом. Вони бачать його роль у сприянні підвищенню ефективності процесу навчання [48].

При інтерактивній моделі викладач та студент є рівноправними суб'єктами навчання. Тим самим інтерактивна модель означає здатність взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з чимось (наприклад, комп'ютером) або будь-ким (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, під час якого здійснюється взаємодія викладача та учня, викладача та студента [1].

Інтерактивні технології можна розглядати як альтернативу інформаційним технологіям навчання, тому що вони передбачають активну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу.

Розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для навчання, роблячи сам процес більш зрозумілим і доступним, відкриває нові можливості та впливає на розвиток. Відкритий доступ до Інтернету, відкритий доступ до інформації та наявність багатьох спеціалізованих програм і пристроїв – не єдині переваги сучасних комп'ютерних систем.

Ми погоджуємось із С. Сисоевою у тому, що інтерактивна технологія навчання дорослих забезпечує навчання шляхом вибору та використання інтерактивних форм, методів, методів і способів для забезпечення залучення дорослих до навчання. Зворотний зв'язок, вибір, двостороннє спілкування, краще розуміння життя та професійного досвіду здобувачів, поліпшення їх розвитку та надання стимулу для самоосвіти та розвитку [35].

За словами Н. Волкової, при впровадженні інтерактивних технологій навчання рекомендується впроваджувати рекомендації щодо подолання труднощів використання деяких інтерактивних технологій, які можна

використовувати для перетворення слабких сторін у сильні та пошук оптимальних варіантів їх проявів:

- інтерактивне спілкування вимагає певних змін у житті групи, але й значного часу на навчання здобувачів та викладачів;

- бажано провести спеціальний «організуючий урок» і розробити «правила групової роботи»;

- використання інтерактивного навчання не є самоціллю, а засобом охоплення аудиторії в атмосфері, яка найкраще сприяє співпраці, взаєморозумінню та дружбі та надає можливості для навчання, розвитку, емоційному розвитку;

- якщо використання інтерактивних технологій у певній групі призводить до суперечливих очікувань, стратегію слід переглядати та використовувати з обережністю;

Для ефективного використання інтерактивних технологій, особливо для охоплення необхідного матеріалу та ретельного його вивчення (а не створення технології «ігри для ігор»), викладач повинен ретельно спланувати роботу, щоб: підготувати здобувачів до знаходження оптимальних шляхів подолання проблем, завдання: читання, мислення, виконання самостійних підготовчих завдань, добирати інтерактивні навчальні вправи, які дають здобувачам «ключ» для відпрацювання теми; дайте студентам час подумати над завданням під час інтерактивних вправ, щоб вони сприйняли його серйозно і не ставали механічними чи «забавними»; замість свого калейдоскопа можна використовувати одну інтерактивну вправу на годину (максимум дві);

- для посилення оволодіння навчальним процесом, через інтерактивні моделі навчання викладач також має бути підготовленим, а саме: уважно вивчати та продумувати матеріал, зрозуміло його викласти; зрозуміло планувати та розробляти заняття: визначати час, ролі учасників, готувати запитання та можливі відповіді, розробляти критерії оцінювання ефективності занять, заохочуйте здобувачів до навчання, відбирайте

найцікавіші ситуації та проблеми та повідомляйте очікувані результати (цілі) та критерії оцінювання роботи здобувачів; надавати різноманітні способи привернути увагу здобувачів, підготувати їх до роботи, підтримувати дисципліну, необхідну для нормальної громадської роботи (особливо цьому сприяє ряд розминкових вправ, письмове завдання на групи) [3].

Ми підтримуємо думку С. Сисоевої, яка виділяє такі позитивні результати технологій інтерактивного навчання:

- вміти активізувати процес осмислення, засвоєння та творчого застосування знань при розв'язанні практичних завдань. Ефективність забезпечується більш активним залученням здобувачів до процесу не лише засвоєння, а й безпосереднього використання цілісного комплексу знань. При регулярному застосуванні форм і методів інтерактивних технологій навчання здобувачі розвивають продуктивні підходи до засвоєння інформації, зникає страх перед неправильними припущеннями і встановлюються довірчі відносини з викладачем;

- підвищує впевненість здобувачів у собі та прихильність до вирішення навчальних завдань, що дає суб'єктам навчання емоційний імпульс до наступної навчальної діяльності, що спонукає їх до виконання важких завдань. Інтерактивні методи навчання створюють неординарне мислення;

- здобуває знання про те, як встановлювати комунікативні, ціннісно-залежні відносини зі світом, людьми та з собою - знання про розумову діяльність, соціально-моральні комунікативні відносини та самосвідомість;

- забезпечує не тільки розвиток знань, умінь, навичок, а й є передумовою формування та розвитку професійних навичок шляхом участі в навчальному процесі до осмисленого знання індивідуальних і колективних дій щодо розвитку знань, усвідомлення та прийняття цінностей;

- припускає вміння спілкуватися з викладачем та партнерами по навчанню, співпрацювати в процесі розумової та творчої діяльності;

- це змінює не лише досвід та настанови учасників, а й навколишню

дійсність, оскільки інтерактивні технології навчання часто імітують інтерактивну діяльність, доступну в суспільній та національній практиці демократичного суспільства [35].

Таким чином, викладач виступає помічником, порадником і керівником у підготовці кандидатів з використанням інтерактивних технологій. Ядром їхньої роботи є не окремий здобувач як особистість, а група здобувачів, які взаємодіють, стимулюють та активізують один одного. У разі використання інтерактивних технологій факторами інтелектуальної діяльності є взаємодія, суперництво, коли студенти закладів фахової передвищої освіти шукають істину, взаємодію.

1.3. Особливості розвитку комунікативної компетентності здобувачів засобами інтерактивних технологій

Термін «комунікативна компетентність» виник у науковому циклі в 1972 році, коли американський лінгвіст Д. Хейзм заснував свою теорію на визначенні речей, які необхідно знати, щоб мати можливість спілкуватися з іншими людьми [49].

Міжнародний департамент стандартів навчання, досягнень та освіти визначає компетентність як здатність виконувати кваліфіковану діяльність, здатність вирішувати проблеми або виконувати професійну роботу, конструктивно проявляти діяльність та рефлексію в ній. Водночас поняття компетентності має включати рефлексію, знання, уміння та ставлення, що розуміють здатність людини ефективно виконувати певні завдання та виконувати кваліфіковану роботу, спрямовану на досягнення певного рівня у професії чи виді діяльності [24, с. 102].

Розвиток комунікативних навичок у майбутніх експертів у технічних галузях є важливим і вимагає високих комунікаційних навичок та знань. Комунікативна компетентність характеризується - поглибленими професійні знання та володіння понятійно-категоріальним апаратом у конкретній галузі

спеціалізації та відповідної понятійної системи; вміле професійне та конструктивне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусу та у логічних особливостей партнера (партнерів); знання мовних шаблонів етикетки та вміння використовувати їх у професійному спілкуванні; вміння шукати, відбирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію про напрямок профілю; підтримувати інтерактивне спілкування, що характеризується необхідністю негайно відповісти на повідомлення або інформацію, пов'язану з попередніми повідомленнями; оволодіти основами риторичних знань і вмінь; здатність швидко та на високому професійному рівні оцінювати комунікаційну ситуацію для прийняття рішень та планування комунікаційних заходів.

На думку Н. Костенко, спілкування є способом розвитку комунікативної компетентності, але якщо воно відбувається на активній, мотиваційній, ситуаційній основі, за допомогою професійно орієнтованого змісту як теми спілкування [20].

Узагальненими чинниками формування комунікативної компетентності фахівців є соціальні, психологічні і організаційні. Соціальні чинники характеризуються сучасними індивідуальними потребами, потребами людини в діяльності, постійним удосконаленням, розвитком професійного фахівця як еталонної моделі. До психологічних факторів належать характеристики змісту та природи особистості як суб'єктів та ступінь готовності до дії. Організаційні та педагогічні чинники характеризують особливості процедури проведення освітнього процесу [18].

Запропонований процес формування комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів потребує виконання конкретних завдань, без яких неможливо створити власний професійний шлях, а саме: - володіння теорією професійного спілкування; - знання структури, функцій, стилів, моральних засад професійного спілкування, впровадження технології цього процесу; - навчання в результаті цих комунікативних умінь, розвиток гуманістичного мислення; - усвідомлення цінностей професії; - навчання та активізація

мотиваційного поля для здобуття професії, самоаналіз та дидактична рефлексія, яка сприяє кращому засвоєнню знань та навичок тощо [12].

Комунікативні навички здобувачів — це різноманітні вміння (лінгвістичні, фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні), що визначають мовний і невербальний вплив і соціолінгвістичний напрям. Основні складові комунікативних навичок майбутніх спеціалістів:

- володіти мовними особливостями та мовленнєвими здібностями;
- ефективне використання гендерної різноманітності у професійному спілкуванні;
- володіти логічним і лінгвістичним підходом до аргументації;
- знання законів спілкування в різних робочих і професійних ситуаціях, коректне ставлення до оточуючих людей;
- телефонні дзвінки, ділові дзвінки, ділові листи тощо, можливість запису тощо, інформаційна обізнаність [19].

Окремі аспекти проблеми формування комунікативної компетентності досліджують ряд науковців, зокрема Е. Берн, П. Грайс, Е. Гриффін, О. Добротвор, Л. Кайдашова, О. Корніяка, Х. Міккін, А. Мудрик, Л. Петровська, Е. Сидоренко, Н. Стеценко, Г. Шелехова, Т. Яценко та ін.

Основним завданням сучасного навчально-виховного процесу є створення середовища, що сприяє розвитку комунікативних навичок студентської молоді, впливає на рівень засвоєння знань на вмінь. Однак використання традиційних методів навчання само по собі не створить належних умов для розвитку та розширення навичок, необхідних для набуття цих навичок. Тому необхідно використовувати сучасні методи та засоби, що дозволяють урізноманітнити навчальний процес, щоб здобувач наблизився до реального та мотивуючого спілкування, мислити критично, займатися інтелектуальною діяльністю. Це можливо тільки дійшовши до оптимальних варіантів, які допоможуть у відтворенні процесу розвитку здобувачів освіти. Процес розвитку комунікативних навичок здобувачів буде успішним, якщо під час навчання вони підвищать свою мотивацію та

креативність [9].

Таким чином, викладач постає перед необхідністю створення сприятливих умов, комфортної атмосфери, що сприяють розвитку їх комунікативних навичок за допомогою стимулів, що дають змогу здобувачам розвивати інтелектуальні та комунікативне спілкування: комунікативні; спілкування; вміння слухати і слухати; толерантний до інших поглядів; вміння висловлювати, аргументувати та відстоювати свою позицію; спонукати співрозмовника продовжувати спілкування; відсутність розбіжностей; точність; правильна оцінка режиму спілкування. Спілкування – це двосторонній процес обміну інформацією, що веде до взаєморозуміння.

Комунікативний потенціал особистості складається з трьох компонентів: комунікаційних характеристик особистості, що характеризують розвиток потреби особистості в спілкуванні; комунікативні навички, тобто проявляти ініціативу в спілкуванні; комунікативна компетентність, що виражається у знанні норм і правил спілкування [40].

На думку Е. Гріффіна, комунікативна компетентність — це сукупність знань, умінь і навичок, що створює та підтримує необхідні контакти з іншими людьми [7].

О. Загородна визначає «комунікативну компетентність» як здатність до виконання мовленнєвої діяльності, адекватного застосування мовленнєвої поведінки з точки зору цілей, засобів і методів, різноманітних завдань і ситуацій спілкування [12].

О. Корніяка трактує комунікативні здібності як досить широке, складне явище, яке включає не лише мовлення, а й досить серйозні знання культури, вихованості, такту, соціальних правил, колективів, формул етикету, отже, можуть бути присутніми комунікативні навички лише культурно освічена людина з глибокою психолого-педагогічною підготовкою та яка компетентно володіє навичками сучасного життя [19].

З точки зору комунікативних навичок, І. Когут спирається на досвід особистості через вербальну та невербальну взаємодію, що допомагає їй

вільно пересуватися в різних ситуаціях спілкування, знаходити оптимальне рішення ситуації та проблем [16].

Ми подаємо загальне визначення комунікативних навичок, аналізуючи різні способи тлумачення значення терміну «здатність спілкуватися». У нашому дослідженні такі комунікативні навички характеризуються швидкістю та глибиною мислення індивіда, аудіюванням, розумінням і повторенням інформації, а також засобами мовленнєвої діяльності, розробленими в навичках мовленнєвого процесу, брати участь в дискусіях, спілкуватися, відстоювати свою думку.

Труднощі у створенні та розвитку компетентностей під час навчання притаманні не лише для науковців, а й для міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, ПРООН, ICEENICEF, Ради Європи, Міжнародних стандартів, Організації співробітництва та розвитку в Європі та інших. Як визначено в Міжнародних стандартах доступу до освіти та навчання, термін «компетентність» слід розглядати як здатність виконувати визнані завдання, особисту діяльність та діяльність, спрямовану на досягнення певних стандартів у певній діяльності [9].

Дослідники виділяють такі компоненти комунікативної компетентності особистості, а саме: орієнтацію в різних комунікативних ситуаціях; вміння ефективно взаємодіяти з іншими, розуміти себе та інших; контакти; саморегуляція комунікативних дій; знання, навички та навички конструктивного спілкування [18].

У структурі комунікативної компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти виділяють когнітивний, емоційно-оцінний та поведінковий компоненти.

Когнітивний компонент включає знання правил ділового етикету та міжкультурних умовностей, способів впливу на людей; вміння формувати образи, знання засобів і способів встановлення контактів; належна самооцінка; знання нормативної та професійно орієнтованої культури спілкування. Емоційно-оцінний компонент комунікативних навичок

кандидатів включає мотиви та зацікавленість у виборі співрозмовників; прийняття себе та інших. Поведінковий компонент передбачає здатність розуміти закодовані вербальні та невербальні повідомлення, надіслані свідомо чи несвідомо співрозмовником, володіння впливовою технікою, адаптивність у кожній ситуації [29].

Навички спілкування поєднують такі компоненти: цінності, мотиви, знання, уміння, навички, риси та якості людини. Найважливішими складовими є вміння та бажання спілкуватися з людьми, будувати діалог, керувати внутрішніми емоційними станами, логічно вирішувати конфліктні ситуації, правильно висловлювати свою позицію та багато іншого. Слід зазначити, що найважливішими джерелами комунікативних навичок є: читання різної літератури, перегляд театру та кіно, досвід народної культури, мовні навички, досвід спілкування в різних сферах, інформація про природу спілкування, пошук нових інформаційних джерел, постійна комунікація з людьми. Це включає міжособистісні взаємодії та ваші рішення [40].

Як зазначалося вище, комунікативні навички слід розглядати як структурне явище, що включає цінності, мотиви, установки, соціально-психологічні стереотипи, знання, вміння та навички.

На думку О. Корніяки, комунікативні вміння виконують у процесі діяльності та спілкування три основні функції: комунікативну, перцептивну та інтерактивну, що об'єднує три групи здібностей [19].

Комунікативні навички поєднують в собі такі вміння: засвоєння типу отриманої інформації та відповідних знань; висловлення своєї думки усно та письмово. Соціально-перцептивна визначається здатністю сприйняти і зрозуміти і зрозуміти особистість іншої людини. Необхідні такі навички: розуміння психологічної та особистісної природи кожної особистості; емпатія, терпіння, тактовність; можливість навчатися самостійно [33].

Інтерактивна здатність визначається як здатність організувати та регулювати взаємодію та досягати взаєморозуміння.

Ця здатність поєднує в собі такі вміння: знання соціально-комунікативних норм і правил поведінки; адаптивність; саморегуляція; вміння вирішувати конфлікти. Зауважимо, що здатність особистості до сприйняття та самовираження відіграє важливу роль у розвитку комунікативної компетентності. Цьому потрібно приділяти більше уваги. Перцептивні здібності особистості виражаються в умінні керувати й організовувати своє сприйняття: оцінювати соціально-психологічний настрій співрозмовника; відновити контакт; спрогнозувати подальший «хід» спілкування, визначити особливості характеру, керувати атмосферою в спілкуванні. Виразність особистості слід розглядати як систему навичок; єдність усіх фізіологічних і психологічних процесів людини. В її основі лежать навички самоуправління у сфері вираження комунікативної та виконавчої діяльності, конструктивно будувати зв'язки. Зв'язок між емоційним і психологічним, самоемоційним і самонатисненням є органічним зв'язком внутрішнього і зовнішнього психологічного "Я". Це прагнення дає можливість зовнішній поведінці виразних дій, виразних дій особистості в спілкуванні. Експресивні здібності особистості виявляються в мовній культурі висловлювання, що відповідає нормам усного мовлення, жестах і пластиці позицій, тону і гучності мовлення [38].

Оскільки одним із кінцевих результатів навчання має бути сформована комунікативна компетентність особистості, необхідно обрати прийоми та методи для сприяння самоорганізації та самоуправлінню студентської молоді.

У педагогічній теорії та практиці існують різні види методів навчання: пасивні, активні та інтерактивні. Однак, враховуючи проблему, ми будемо мати справу лише з активними та інтерактивними методами навчання. Використовуючи активні методи навчання, студент є суб'єктом курсу, бере на себе творчі завдання та бере участь у конструктивному діалозі з іншими. Інтерактивне навчання ґрунтується на взаємодії та співробітництві, його суть – взаємодія та співпраця між усіма суб'єктами в процесі навчання.

Інтерактивний метод навчання вносить значний внесок у покращення комунікативних навичок здобувачів. Ядром цього методу є інтенсивне колективне спілкування зі зміною різних видів комунікаційної діяльності, щоб здобувачі могли використовувати досвід навчання в реальних ситуаціях, могли вирішувати поставлені проблемні завдання, вирішення цих проблем дає змогу конструктивно оглядати ситуацію та знаходити оптимальні шляхи вирішення [8].

Інтерактивні методи в основному включають моделювання реальних ситуацій, спільне вирішення проблем, рольову гру. Ці методи є основою для ефективного розвитку комунікативних навичок молоді, оскільки створюють атмосферу співпраці та спілкування [34].

Використання інтерактивних форм навчання, таких як організаційно-діяльнісна гра, науково-практична конференція та навчальний проєкт є основними універсальними практиками спілкування, оскільки ігрова ситуація передбачає обговорення тверджень або доказів, заснованих на відомих фактах і маловідомих, висновки та наукові пропозиції, припущення.

Розвиток комунікативної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти потребує переорієнтації викладачів на модель особистісно-функціональної взаємодії, яка включає: активне залучення здобувачів до науково-дослідницької діяльності, організованої на основі внутрішньої мотивації, організацію спільної діяльності, партнерські відносини; забезпечення діалогічного спілкування не лише між викладачем та здобувачем, а особливо в студентському середовищі [9].

Проведений теоретичний аналіз сутності поняття «комунікативна компетентність» дозволяє розглядати його як сукупність комунікативних знань, умінь і навичок, які дозволяють студентам-комунікаторам досягати своїх цілей і завдань майбутньої професійної діяльності з метою взаєморозуміння з майбутніми колегами та побудови комфортної атмосфери в професійній діяльності.

За дослідженнями Л. Черних, комунікативна компетентність ґрунтується на знаннях, вміннях і навичках, пов'язаних із правилами ефективного спілкування, формами комунікативної діяльності, проявами емоційно-моральних цінностей учасників. Загальна структура комунікативної компетентності дозволяє поділити її на підсистеми залежно від поставленого завдання [45].

Іншим ефективним методом розвитку комунікативної компетентності є дискурсивний метод, який дає можливість обмінюватися індивідуальними відмінностями в цінностях і значеннях. Цей метод вирішує різноманітні внутрішні особистісні проблеми здобувачів, дає можливість знайти та зміцнити позитивні стандарти в комунікативній поведінці щодо себе, розвиває навички слухання тощо.

Висновки до розділу 1

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження дозволяє зробити висновки.

В кваліфікаційній роботі під інтерактивними технологіями навчання ми розуміємо: сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей.

Інтерактивні технології навчання здобувачів фахової передвищої освіти передбачають суб'єкт – суб'єктні стосунки учасників освітнього процесу; багатосторонню комунікацію; можливість конструювання знань здобувачем; використання самооцінки та зворотнього зв'язку; постійну активність здобувачів. Тому їх широке застосування в сучасній освіті передбачає серйозну увагу до цього явища в освіті, щоб успішно оволодіти сучасними підходами, що формують принципово нову особистість.

Ефективність інтерактивного навчання забезпечується дотриманням таких принципів: принцип дії, принцип відкритості, принцип свободи вибору, принцип «Озираючись назад».

Комунікативна компетентність ґрунтується на знаннях, вміннях і навичках, пов'язаних із правилами ефективного спілкування, формами комунікативної діяльності, проявами емоційно-моральних цінностей учасників. Важливою умовою розвитку комунікативної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти має бути створення мотиваційної основи щодо оволодіння ними технології компетентного спілкування, а також включення в освітній процес інтерактивних технологій навчання.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧАМИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

2.1. Методика і організація емпіричного дослідження

Оскільки предметом нашого дослідження є особливості використання інтерактивних технологій навчання викладачами фахового коледжу, розглянемо їх на прикладі бази нашого емпіричного дослідження – Відокремленого структурного підрозділу «Одеський технічний фаховий коледж Одеської національної академії харчових технологій».

У відповідності до поставленої мети і завдань була сформована методика дослідження, яка передбачала використання методів емпіричного дослідження і методів кількісної обробки даних.

Ми використовували наступні методи емпіричного дослідження: педагогічне спостереження, тестування, опитування (анкетування, бесіду, інтерв'ю) викладачів та здобувачів фахової передвищої освіти. Отримані результати обробляли за допомогою кількісних методів.

За визначенням М. Фіцули, спостереження – це цілеспрямоване сприйняття будь-якого педагогічного явища, у процесі якого дослідник одержує конкретний фактичний матеріал. Вона виділяє наступні етапи спостереження:

- визначення завдань і мети (для чого, з якою метою ведеться спостереження);
- вибір об'єкта, предмета і педагогічної ситуації (що спостерігати);
- вибір способу спостереження, що найменше впливає на досліджуваний об'єкт і найбільше забезпечує збір необхідної інформації (як спостерігати);
- вибір способів реєстрації того, що спостерігається;

- обробка й інтерпретація отриманої інформації [43].

Нами проводилось емпіричне дослідження використання інтерактивних технологій викладачами фахового коледжу у навчанні здобувачів освітніх рівнів молодший бакалавр і бакалавр при проведенні занять з загальноосвітніх та професійних дисциплін за спеціальностями «Енергетичне машинобудування» та «Комп'ютерна інженерія».

Для нашого дослідження важливо розкрити умови використання інтерактивних методів навчання:

- системний - системне застосування;
- вибірковість – не намагатися одночасно використовувати всі відомі педагогу інтерактивні методи;
- кроки – від найпростішої форми та техніки – поступово до більш складних;
- зрозуміти цілі та ролі - з'ясувати, чому цей метод потрібен на цьому занятті;
- традиційні – не відмовлятися від традиційних форм і методів навчання, а ефективно поєднувати їх з інтерактивними;
- зважаючи на особливості групових відносин, ставлення здобувачів до інтерактивної педагогіки.

Продовження взаємодії за межами аудиторії - інтерактивне навчання починається в аудиторії, але не закінчується на цьому.

Класифікація технологій інтерактивного навчання за С. Сисоєвою [35] лежить в основі розроблених нами інструментів дослідження – анкети для викладачів (Додаток А,Б) та анкети для здобувачів фахової передвищої освіти (Додаток В).

Респондентам було запропоновано анонімно відповісти на запитання: «Оцініть, будь ласка, рівень володіння Вами інтерактивними методами навчання за п'ятибальною шкалою». Ми визначили п'ять рівнів оцінювання:

- 1 - базовий рівень (базові знання з теорії; практичні базові навички);

2 - середній рівень (теоретичні знання задовільні, практичні знання задовільні компетентність);

3 - достатній рівень (хороші теоретичні знання; хороші практичні навички; переважно ефективний ефект у стандартних ситуаціях);

4 - високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні навички; стабільно ефективна робота в стандартних ситуаціях);

5 - творчий рівень (майже ідеальне знання теорії; досконалі практичні навички; стійкі ефективні дії в стандартних і нестандартних ситуаціях; вміння поділитися набутим педагогічним досвідом).

При вивченні комунікативних компетентностей здобувачів фахової передвищої освіти ми враховували такі компоненти: когнітивну – розуміння педагогічного спілкування, здатність встановлювати та підтримувати ефективні контакти з іншими, здатність розуміти один одного та будувати партнерські стосунки; оперативна - використання знань і навичок, набутих у практичній сфері, вміння знаходити, розуміти та працювати з змістовною інформацією; мотивуюча – ставлення до комунікативної складової власної діяльності, реалізація свого потенціалу, та вибір більш компетентних завдання для вирішення проблем в майбутньому.

Використання інтерактивних методів допомагає здобувачам освіти бути активними, співпрацювати та навчати інших, відчувати свій особистий успіх, адже це означає більше роботи в малих групах, методи проєктів та дискусій, сприяє формуванню вмінь організації професійної діяльності, зокрема комунікативних, пізнавальних, конструктивних здібностей.

Крім методів опитування ми використали також метод аналізу документів. Зокрема, предметом аналізу стали матеріали циклових (фахових) комісій, матеріали атестації педагогічних працівників фахового коледжу, план та матеріали щодо діяльності запроваджених в ВСП «ОТФК ОНАХТ» шкіл професійного вдосконалення.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

У відповідності до одного із завдань нашого дослідження, а саме – вивчення особливостей розвитку комунікативної компетентності здобувачів засобами інтерактивних технологій, ми дослідили розуміння важливості цієї компетентності студентами.

На питання щодо важливості комунікативних умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності 66,7% респондентів відповіли «дуже важливо» та 20,5% «більше важливо, ніж неважливо». Це є досить високим позитивним показником, але тут можна зауважити що для (2,6%) ця ознака комунікативної компетентності взагалі неважлива (рис. 2.1.).

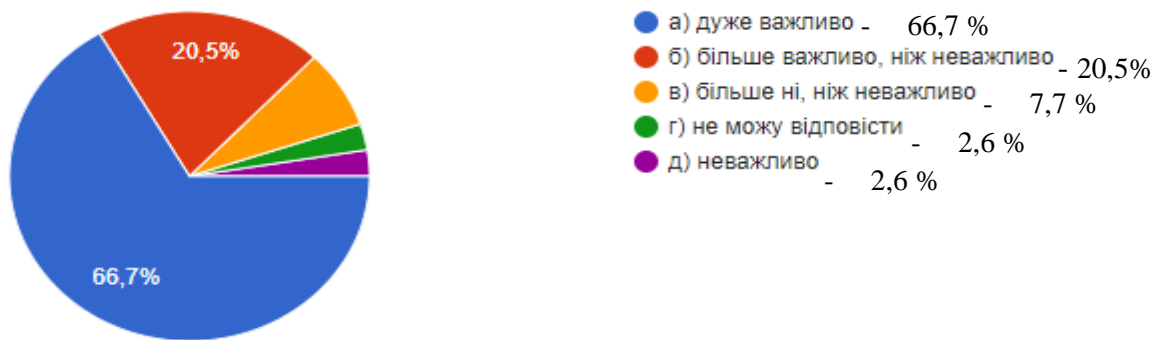

Рис. 2.1. Розподіл відповідей респондентів щодо важливості комунікативних умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності

За допомогою анкетування нами вивчались: актуальність комунікативної компетентності для майбутньої діяльності здобувачів фахового коледжу; самооцінка комунікативних умінь та навичок, які необхідні для майбутньої професійної діяльності; вивчення питань, стосовно яких у здобувачів освіти виникають труднощі під час спілкування.

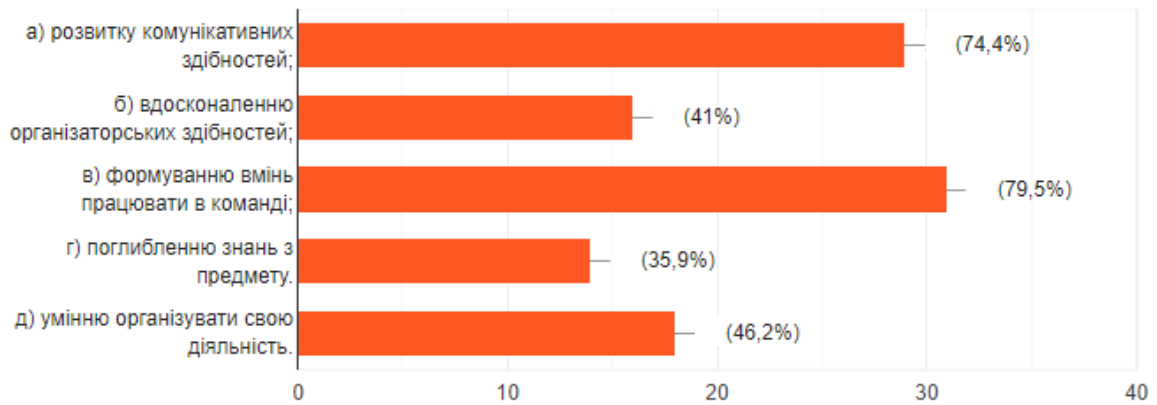

Рис. 2.2. Розподіл відповідей респондентів щодо сприяння інтерактивних технологій

Респонденти вважають, що використання інтерактивних технологій навчання найбільше сприяє формуванню вмінь працювати в команді (79,5%), розвитку комунікативних здібностей (74,4%), уміння організувати свою діяльність (46,2%) (рис. 2.2.).

В останньому питанні ми запропонували студентам оцінити уміння, які характеризують комунікативну компетентність [12]. Всі отримані дані зведені в таблицю 2.1.

Таблиця 2.1.

№	Комунікативні уміння	Кількість здобувачів	%
1	Уміння працювати у команді	20	69
2	Уміння організовувати свою діяльність в умовах великої кількості інформації та різноманітності поставлених завдань	17	58,6
3	Уміння концентрувати і розподіляти увагу під час виконання професійних функцій	12	41,4
4	Уміння передбачати можливі конфлікти	16	55,2
5	Уміння здійснювати контроль за процесом спілкування, комунікації	17	58,6
6	Уміння прогнозування реакції партнера по спілкуванню	13	44,8

Якщо проаналізувати показники, можна зробити висновки, що більшість респондентів оцінюють свій рівень володіння комунікативними вміннями як середній (близько 65%). 25% мають низький рівень комунікативних умінь. 10% опитаних оцінюють свій рівень як найвищий.

У відповідності до поставленої мети і завдань для більш детального аналізу розуміння і доцільності впровадження інтерактивних технологій навчання, як засобу формування комунікативної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти, ми вирішили розглянути результати анкетування здобувачів коледжу за окремими освітніми рівнями, а саме молодший бакалавр і бакалавр.

Якщо порівняти майбутніх фахівців освітніх рівнів молодший бакалавр і бакалавр технічних спеціальностей, можна дійти висновку, що комунікативна компетентність більш розвинена у здобувачів освітнього рівня бакалавр, важливість комунікативних умінь і навичок для них складає 80%. 56,5% здобувачів ступеня молодший бакалавр відзначили комунікативні вміння і навички як важливі. 8,5% респондентів цього рівня освіти вважають їх взагалі неважливими.

Різниться думка респондентів (здобувачів ступеня молодший бакалавр і бакалавр) про результат сприяння інтерактивних технологій навчання (рис.2.3.)

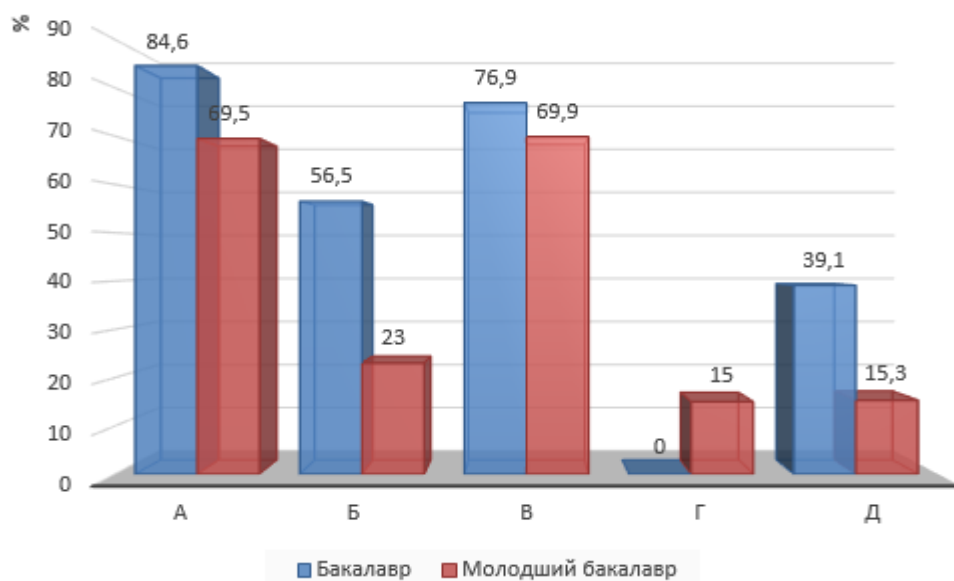

Рис. 2.3. Оцінка здобувачів різних освітніх рівнів щодо результатів використання інтерактивних технологій

Умовні позначення: А - розвиток комунікативних здібностей, Б - вдосконалення організаторських здібностей, В - формування вмінь працювати в команді, Г - поглиблення знань з предмету, Д - уміння організувати свою діяльність.

Так, здобувачі освітнього ступеня бакалавр в умовах інтерактивного навчання вчаться бути більш демократичними, ефективно спілкуватися, критично мислити, ухвалювати продумані рішення.

При емпіричному дослідженні викладачам коледжу була запропонована анкета для самооцінювання рівня сформованості щодо застосування інтерактивних методів навчання за класифікацією С. Сисоевої (Додаток А). Результати самооцінювання представлені на рис. 2.4.

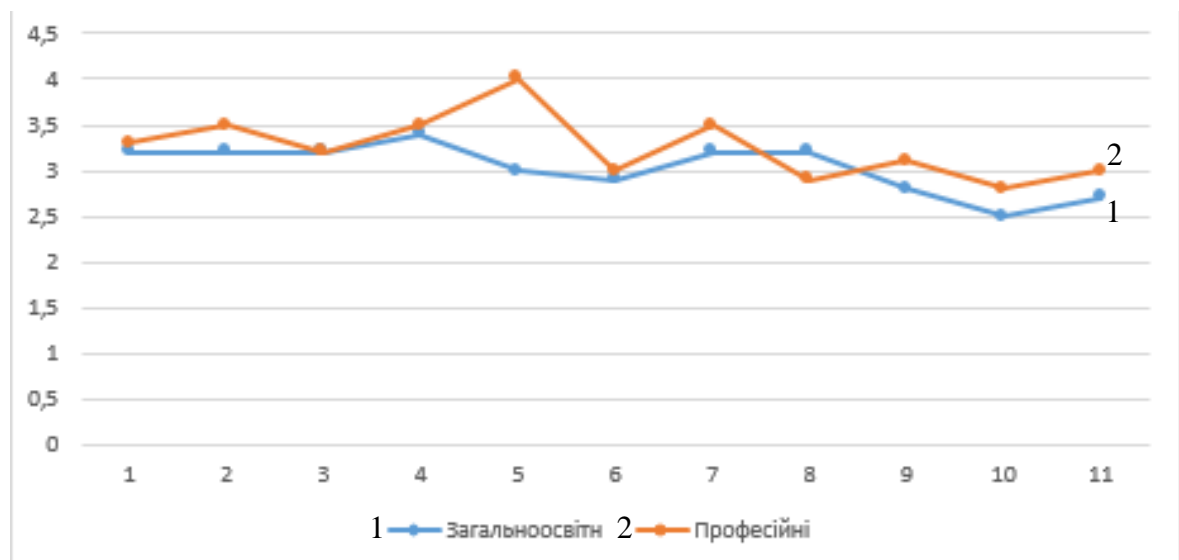

Рис. 2.4. Самооцінка викладачами рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних методів навчання (позначення інтерактивних методів навчання 1-11, згідно Додатку А)

За результатами самооцінювання відзначимо наступне.

В цілому, викладачі професійних дисциплін оцінюють свій рівень використання інтерактивних технологій вище, що підтверджується аналізом проведення ними навчальних занять. Крім цього, ця категорія викладачів є

науково-педагогічними працівниками, серед них є кандидати наук, доктори філософії та доктори наук.

Отримані дані дають нам змогу відзначити наступне:

- загальні тенденції зміни величини середніх балів самооцінки (максимуми та мінімуми) для аналізованих інтерактивних методів навчання різняться. Так викладачі професійних дисциплін найкраще володіють методом проєктів, а викладачі загальноосвітніх дисциплін – ігровим методом.

Найнижчий рівень самооцінки респонденти надали використанню методу «Дельфі». Використовуючи у якості додаткових методи бесіди та інтерв'ю, ми з'ясували, що це обумовлено необізнаністю з цим методом і особливостями його використання.

Викладачам коледжу була запропоновано авторська анкета «Використання інтерактивних технологій навчання», за допомогою якої вивчались питання доцільності, систематичності, предметності використання інтерактивних та цифрових технологій (Додаток Б).

На запитання анкети щодо виду навчальних занять, на яких доцільно використання інтерактивних методів, отримали наступні відповіді, які відобразимо у порядку зменшення: семінарські заняття (69%); лекції (65,5%); практичні заняття (62,1%); лабораторні заняття (41,4%) (рис.2.5).

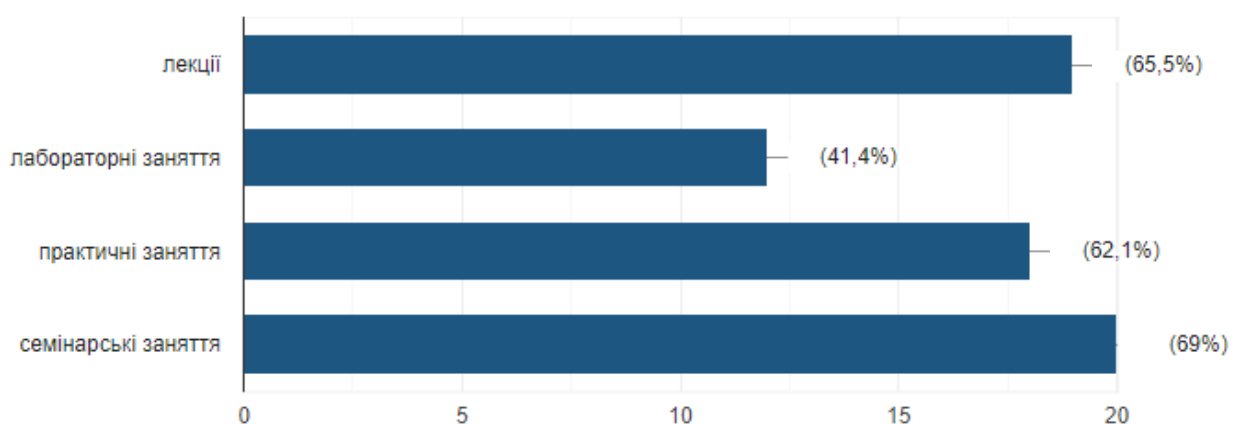

Рис. 2.5. Розподіл відповідей респондентів щодо впровадження інтерактивного навчання на різних видах занять

За матеріалами бесіди зазначимо, що частина викладачів не розрізняє типи навчальних занять: практичне і семінарське, що є підставою для врахування похибки у відповідях на це запитання.

Більшість викладачів у процесі інтерактивного навчання використовують також інформаційно-комунікаційні технології, а саме: вебквест – 55,2%, свій варіант цифрових технологій використовує – 48,3% респондентів. Відзначимо, що частина методів інтерактивного навчання відноситься одночасно до двох груп технологій: інтерактивних та інформаційно-комунікаційних.

Такі сучасні інтерактивні методи як Kahoot – використовує 10,3% респондентів і лише 3,4% ознайомлені із технологією Socrative.

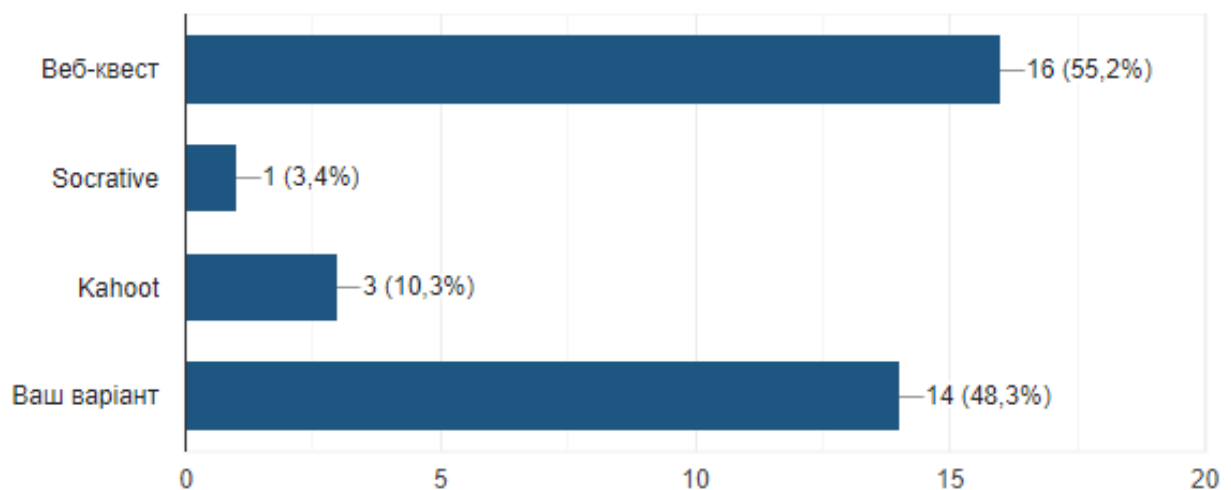

Рис. 2.6. Розподіл відповідей респондентів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій

На питання анкети щодо впровадження інтерактивного навчання в позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами (предметні гуртки, тощо) 51,7% респондентів відповіли позитивно; 41,4% зазначили, що використовують інколи; 6,9% - не використовують взагалі (рис.2.7).

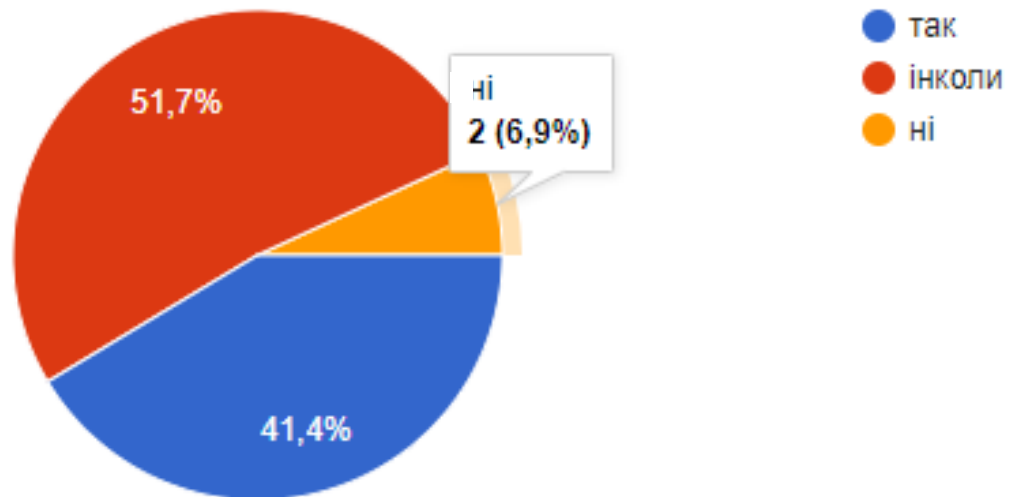

Рис. 2.7. Розподіл відповідей респондентів щодо впровадження інтерактивного навчання в позааудиторній навчальній роботі

Для більш детального аналізу використання інтерактивних технологій навчання викладачами, ми вирішили розглянути результати опитування педагогічного персоналу за окремими категоріями та їх педагогічним стажем.

Якщо порівняти викладачів загальноосвітніх і професійних дисциплін, враховуючи їх стаж та рівень кваліфікації, можна дійти висновку, що більш досконале використання інтерактивних технологій навчання притаманне саме викладачам професійних дисциплін, які мають вищий рівень наукової кваліфікації, та викладачам з показниками педагогічного стажу до 30 років.

Всі викладачі професійних дисциплін (100%) вважають, що доцільно використовувати інтерактивне навчання на заняттях при підготовці майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

За результатом опитування 77 % викладачів професійних дисциплін використовують методи інтерактивного навчання завжди, 23 % - використовують інколи (рис.2.8).

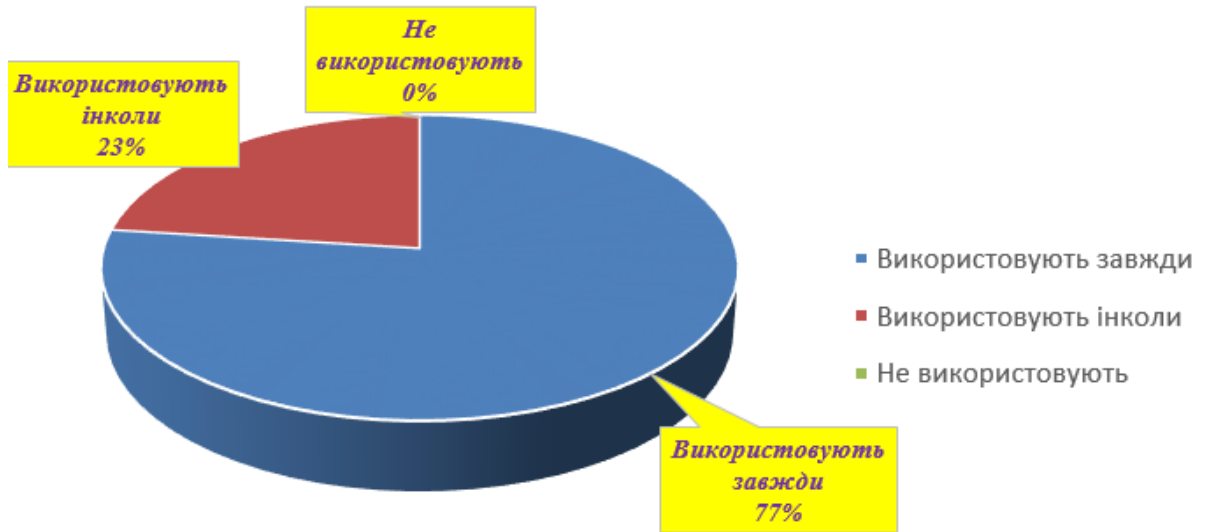

Рис. 2.8. Розподіл відповідей викладачів професійних дисциплін щодо використання інтерактивних технологій

84,6 % викладачів загальноосвітніх дисциплін вважають за доцільне використання інтерактивних технологій навчання. 15,4 % респондентів вважають, що використання інтерактивних технологій не доцільно.

62 % викладачів загальноосвітніх дисциплін використовують інтерактивні методи завжди, 23 % – використовують інколи та 15 % – не використовують взагалі (рис.2.9).

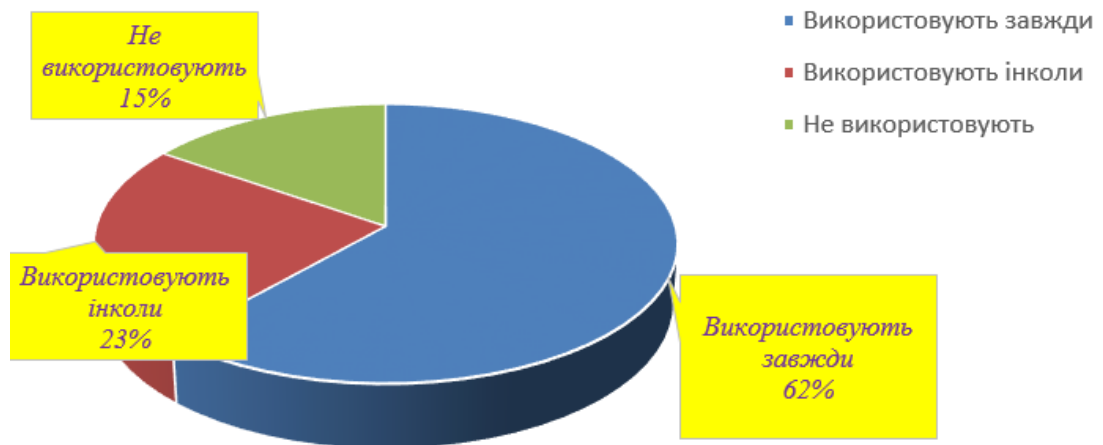

Рис. 2.9. Розподіл відповідей викладачів загальноосвітніх дисциплін щодо використання інтерактивних технологій

Нами з'ясовано, що у закладах ФПВО використовуються найбільше такі методи і технології інтерактивного навчання як творчі завдання, робота в малих групах, ігрові методи, метод проєктів та дискусій.

Отримані результати потребують додаткового вивчення і осмислення, адже всі викладачі загальноосвітніх дисциплін мають педагогічну освіту, на відміну від викладачів професійних дисциплін.

Спільним для розглянутих двох категорій представників педагогічного і науково-педагогічного персоналу є відсутність респондентів з низьким рівнем розумінням важливості використання інтерактивних технологій, що безумовно, є позитивним.

Таким чином, в цілому педагогічний персонал ВСП «ОТФК ОНАХТ», який є суб'єктом освітньої діяльності, демонструє належний рівень професійної діяльності. Однак рівень використання інтерактивних технологій навчання може бути вищим за рахунок організації систематичного профільного підвищення кваліфікації, а також вдосконаленням вивчення методів і технологій інтерактивного навчання в організованих в ВСП «ОТФК ОНАХТ» школах: «Інноваційних технологій навчання», «Педагогічної майстерності» та «Молодого викладача».

Висновки до розділу 2

У відповідності до завдань кваліфікаційної роботи було здійснено емпіричне дослідження використання інтерактивних технологій навчання викладачами фахового коледжу, ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до використання цих технологій з метою розвитку комунікативної компетентності і з'ясовано наступне.

Більшість здобувачів технічних спеціальностей ступенів вищої освіти молодший бакалавр і бакалавр розуміють важливість комунікативної компетентності для майбутньої професійної діяльності. Респонденти вважають, що використання інтерактивних технологій навчання найбільше

сприяє формуванню вмінь працювати в команді та розвитку комунікативних здібностей.

Більше половини респондентів оцінюють свій рівень володіння комунікативними уміннями як середній, хоча четверта частина мають низький рівень комунікативних умінь, що підтверджується результатами педагогічного спостереження і аналізом діяльності здобувачів в освітньому процесі. За нашими даними рівень комунікативної компетентності вище у здобувачів освітнього ступеня бакалавр у порівнянні із самооцінкою і експертною оцінкою цього рівня у здобувачів ступеня молодший бакалавр.

Співставляючи використання інтерактивних технологій викладачами професійних і загальноосвітніх дисциплін, дійшли висновку про те, що в цілому, викладачі професійних дисциплін оцінюють свій рівень використання інтерактивних технологій вище, що підтверджується аналізом проведення ними навчальних занять. Крім цього, ця категорія викладачів є науково-педагогічними працівниками, серед них є кандидати наук, доктори філософії та доктори наук. Викладачі професійних дисциплін найкраще володіють методом проєктів, а викладачі загальноосвітніх дисциплін – ігровим методом.

У відповідності до завдання дослідження ми окремо вивчили питання використання інтерактивних технологій у позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами і з'ясували, що половина викладачів ставиться до цього позитивно і використовує методи інтерактивного навчання. Однак 6,9 % респондентів не використовують їх взагалі.

Більш досконале використання інтерактивних технологій навчання притаманне саме викладачам професійних дисциплін, які мають вищий рівень наукової кваліфікації, та викладачам з показниками педагогічного стажу до 30 років.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ

3.1. Можливість використання інтерактивних технологій в процесі проведення навчальних занять з технічних спеціальностей

Під час інтерактивного навчання здобувачі освіти відчують свою причетність до пошуку знань, що досягається правильно організованою роботою в малій групі або в групі. Це визначає мотивацію освітньої діяльності, яка веде до позитивних результатів.

Розглянемо алгоритм підготовки навчальних занять з технічних спеціальностей у закладах ФПВО з використанням інтерактивних технологій. Згідно рекомендацій С. Сисоевої задум заняття складається з таких послідовних розумових дій педагога:

1. Обдумування цілей і завдань заняття.
2. Вибір оптимального змісту, видів навчальних робіт.
3. Визначення типу та виду заняття і його структури.
4. Вибір оптимального поєднання методів, прийомів і засобів навчання, стимулювання і контролю.
5. Визначення внутрішньо- і міжпредметних зв'язків.
6. Продумування активних методів і прийомів навчання.
7. Раціональне поєднання різних форм організації діяльності здобувачів на заняттях (індивідуальної, фронтальної, групової).
8. Відбір засобів активізації пізнавальної діяльності здобувачів.
9. Обдумування видів самостійних робіт [35, с. 253-254].

Розробку інтерактивних технологій навчання здобувачів рекомендуємо здійснювати за такими етапами:

1. Підготовчий етап: планування і прогнозування результатів.

2. Етап реалізації: організація функціонування технологічного ланцюжка.
3. Етап підведення підсумків навчання: аналіз досягнення цілей навчання.

Найбільш доцільними методами та техніками інтерактивного навчання, які можуть бути ефективно використані викладачами технічного фахового коледжу є: метод стимулювання творчої активності здобувачів; творчі ситуації; навчально-творчі завдання; робота в малих групах; метод проєктів; навчальний тренінг; метод дискусії; технологія «Мозкової атаки»; метод «Дельфі»; кейс-метод; ігровий метод. Розглянемо особливості використання в освітньому процесі закладів ФПВО деяких з них.

Ігровий метод – це швидкий і зручний спосіб навчання та керівництва навчальною діяльністю, який характеризується інтерактивністю. Доцільним вважаємо використання таких ігор: ділових, рольових, навчальних та імітаційних. Включення імітаційних ігор у навчальний процес дозволяє формувати вміння будувати майбутні відносини з роботодавцями, клієнтами та працівниками, тобто сприяє розвитку комунікативної компетентності.

Суть імітаційної гри полягає в тому, щоб уявити ситуацію, в якій здобувачі коледжу дійсно можуть опинитися в процесі своєї професійної діяльності, щоб формувати поведінку, навчитися спілкуватися, уникати конфліктів, самовиражатися.

Ділова гра характеризується певними ознаками та має чіткі етапи: підготовчий, вступний, ігровий, заключний.

Спрощеною модифікацією ділової гри є рольова гра, що моделює менш складну проблему професійної, навчальної діяльності. Основні етапи рольової гри: розминка; загальна інструкція і опис ситуації; проведення дискусії; розподілення ролей і вибір групи експертів; підготовка гравців до гри; гра; післярольовий аналіз і підбиття підсумків.

Учасники освітнього процесу залучаються до різних ситуацій. Здобувачі мають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, яка

обмежена лише певними правилами гри. Вони самі обирають свої ролі, контролюють свої дії; застосовують методи для створення проблемної ситуації; шукають рішення, роблять вибір. Вони мають можливість проявити себе у різних ролях, можуть надавати допомогу іншим створювати професійно-орієнтовані зв'язки. Викладач в ігровій моделі є керівником (правила гри, підказки щодо гри), рефері (радить щодо розподілу ролей), тренером (робить здобувачам пропозиції, якщо необхідно) і ведучим (під час обговорення).

Впровадження імітаційної гри в освітній процес не тільки інтенсифікує заняття, підвищує емоційне навантаження на здобувачів, але й не змінює спрямованості у стосунках викладач-студент. Провідне місце посідають стосунки між учасниками гри, педагогом та здобувачами та матеріалом, що вивчається, який потім потрібно використати в практичній ситуації.

Використання симуляційних ігор у навчанні здобувачів має кілька позитивних аспектів:

- зростає інтерес до навчання та проблем, які моделюються та виконуються;
- учасники гри набувають навичок конструктивного прийняття рішень;
- змінюється мотивація здобувачів до засвоєння інноваційних знань;
- гравці мають кращу впевненість у собі;
- сприяють розвитку у здобувачів інноваційного, аналітичного мислення.

Так на заняттях здобувачів технічної спеціальності «Енергетичне машинобудування» використовувався метод «Ділова гра» з дисципліни «Енергозбереження і аудит» за темою: «Основні складові трудової діяльності енергетика» (Додаток Є).

Мета заняття:

- актуалізувати знання майбутнього техника-енергетика з питань

професійної діяльності;

- з'ясувати ступінь підготовки до майбутньої професії і стимулювати їх до самоосвіти;

- сприяти підвищенню рівня професійної майстерності.

Значення гри в процесі навчання у фаховій передвищій освіті вбачаємо у наступному:

- поєднання методів навчання сприяє повному вираженню особистісного інтелектуального та творчого потенціалу у студента;

- ігрові методи є ефективнішими за традиційні методи навчання – «класичні» лекції, оскільки гра залучає більше здобувачів у навчальну ситуацію, сприяє зміцненню контактів, має яскраві емоційні переживання успіху;

- у грі створюються не лише «горизонтальні» (здобувач-здобувач) відносини, а й «вертикальні» (викладач-здобувач) відносини, такі як партнерство та довіра. Цей факт має відношення до соціально-психологічного мікроклімату групи;

- навчальні ігри є одним із інструментів міждисциплінарного залучення;

- навчальні ігри допомагають систематично глибоко вивчати весь курс дисципліни, вимагаючи від його учасників знання не лише окремої теми, а й інших тем;

- навчальні ігри сприяють підвищенню інтересу здобувачів до дисципліни, що вивчається, оскільки використання цього методу навчання на занятті створює доброзичливе емоційне середовище.

Основними рисами впровадження ігрових методів у освітній процес вважаємо:

- 1) оптимальне поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації освітнього процесу у ЗФПВО;

- 2) раціональне використання сучасних методів і засобів навчання на різних етапах навчання;

3) емоційність та оперативність у використанні освітніх технологій.

Інтерактивна лекція більше, ніж традиційна, сприяє розвитку логічного мислення здобувачів за допомогою різноманітних розумових операцій – порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, систематизації тощо, щоб стимулювати дискусію та мислення.

Розглянемо особливості проведення лекцій з технічних дисциплін з використанням інтерактивних методів навчання.

Лекції-бесіди є найпоширенішою та найпростішою формою активного залучення здобувачів до освітнього процесу, постановки запитань не контролюючих, а інформативних, наприклад, спрямованих на визначення рівня обізнаності здобувачів.

Лекція-прес-конференція може бути проведена з експертами різних служб, де обговорюються заздалегідь визначені теми. Здобувачі заздалегідь готують запитання, що стосуються теми навчально-методичних матеріалів та робочого профілю запрошеного персоналу.

Інтерактивний семінар передбачає формулювання семінарських питань у формі проблемної дискусії, наприклад, пропонує студентам самостійно оцінити технічну ситуацію, визначити тенденції та описати характеристики. Організація занять залежить від обраного предмету і включає вступну презентацію викладача, основну інформацію, нагадування про програму, наміри та цілі семінару, його співвідношення із загальним контекстом заняття та специфічними потребами здобувачів. Значного ефекту можна досягти, якщо організувати роботу в малих групах, яким під час семінару даються певні однакові чи різні завдання, а потім порівняти результати. Для цього використовується заздалегідь підготовлений додатковий матеріал. Інтерактивні семінари об'єднують викладачів і здобувачів, згуртовують здобувачів, підтримують демократичний стиль спілкування, дають можливість розвивати продуктивне мислення, вести дискусію, діалог та виступати у ролі суперників, відстоювати свою сторону та позиції, знаходити компроміс. Значно підвищує ефективність семінару

використання інтерактивних методів, таких як «творчі ситуації», «навчальні та творчі завдання», «заохочення творчої діяльності здобувачів», тощо. Для використання у освітньому процесі фахових коледжів пропонуємо такі форми семінарів: діалог, дискусія, прес-конференція, семінар запитань і відповідей, експрес-опитування, тощо.

Іншою формою організації освітнього процесу є практичне заняття. Це вид навчального заняття, коли викладач детально упорядковує окремі теоретичні положення предмету та формує вміння й навички застосовувати їх на практиці, виконуючи при цьому правильно сформульовані завдання індивідуально. Студенти розв'язують пізнавальні задачі, презентують результати своєї творчої роботи або набувають складніших пізнавальних умінь у дослідженні на основі раніше набутих знань та умінь.

Іншою формою організації освітнього процесу є лабораторне заняття. Це одна з форм аудиторної роботи здобувачів, з використанням засобів навчання, інструментів, матеріалів, обладнання, технічних засобів тощо. Ця форма характеризується великою самостійністю здобувачів у оволодінні новими знаннями та вміннями, наявністю різноманітних джерел навчальної інформації, а також діяльністю викладачів, які вже не виступають інформаторами, але організаторами і консультантами.

Для активізації навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів на початку курсу можна використовувати такі інтерактивні методи як інтелектуальна розминка у вигляді обміну думками, інтерв'ю, короткі бесіди, тощо.

Одним із видів інтерактивного навчання є конференції-бесіди з використанням методу «Логічний ланцюжок», коли здобувачі під час діалогу виявляють своє розуміння певних понять, розвивають їх у процесі засвоєння нової наукової інформації, створюють логічні зв'язки між новим, усталеним поняттям і відображають рівень засвоєння нового матеріалу.

Аналіз конкретної ситуації як навчальний метод отримав назву case study. Він вимагає використання діалогу для обговорення, але темою

обговорення є не окрема тема, а окремі ситуації (професія, громада, робота тощо). Створення проблеми, заснованої на реальному житті - це метод, розроблений Гарвардським університетом, який визначає проблемні завдання через тематичні дослідження. Основним інструментом використання інтерактивного методу «кейсу» є взаємодія подій, що показують проблему, спосіб її вирішення чи концепцію загалом, відеоролики, інструкції з їх використання, питання для дискусії, запитання для здобувачів. Цей метод дає змогу виявити найважливіші аспекти теоретичного та практичного навчання, тому його рекомендується використовувати на практичних заняттях.

Інтерактивні методи передбачають взаємодію в рамках бесіди і діалогу. Вони орієнтовані на більш широку взаємодію здобувачів не тільки з викладачем, але й один з одним, а також на створення освітнього середовища, яке забезпечує активність здобувачів у процесі навчання. Роль викладача під час інтерактивних занять полягає у спрямуванні діяльності здобувачів на досягнення цілей.

Наведемо приклади структури і організації навчальних занять з дисципліни «Холодильна техніка» для здобувачів ступеня молодший бакалавр, ОПП «Монтаж і обслуговування ХКМіУ», спеціальності «Енергетичне машинобудування», галузі знань «Електрична інженерія».

Круглий стіл (групові дискусії).

Тема: «Методи штучного охолодження» (2 год).

1. Вступне слово викладача про хід проведення заняття. Мотивація освітньої діяльності (5 хв.).
2. Організація діяльності. Поділ здобувачів на групи. Роздача карток для виставлення оцінок групам.
3. Перевірка домашнього завдання. Представники трьох груп здобувачів доповідають основне питання (10 хв.).
4. Обговорення в групах. Групам пропонується підготуватися по задалегідь заявленим питанням, спираючись на методи Джоуля-Томсона, Ранка і Пельтьє. Обговорення в групах триває 15 хв.

5. Презентація виступів від груп. Група виносить на обговорення основні позитивні моменти запропонованих методів.

6. Здобувачі оцінюють виступи конкурентів за 10-бальною системою. Обговорення триває по 5 хв. після виступу кожної групи. Виступ своєї групи не оцінюється.

7. Викладач одночасно зі здобувачами ставить запитання і, спостерігаючи за дискусією, оцінює активність здобувачів, їх знання процесів фазового перетворення речовин та їх теплових діаграм і аргументованість доказів.

8. Аналітично-рефлексивний етап. Рефлексія діяльності здобувачами. Викладач підводить підсумок, аргументуючи свої висновки (15 хв.).

Використання інтерактивних технологій дає змогу організувати освітній процес таким чином, щоб він залучав усіх учасників процесу навчання до взаємодії один з одним та викладачем. Це відкриває можливості для самостійного навчання та вирішення життєво важливих проблем, дає поштовх до саморозвитку, самоосвіти, сприяє розвитку комунікативної компетентності здобувачів.

Здобувачі вчаться працювати в команді, відстоювати свою позицію, подавати відповідні роботи, будувати стосунки студент - студенти, викладач - студент, тощо. Робота в інтерактивному режимі сприяє розвитку у здобувачів:

- комунікативної компетентності;
- навичок організації освітнього середовища;
- навичок, необхідних для самостійної навчально-пізнавальної діяльності;
- вміння створювати ситуації, що стимулюють інтеграцію знань для вирішення проблеми.

3.2. Форми використання інтерактивних технологій в позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами

Значний потенціал для розвитку комунікативної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти має позааудиторна навчальна робота. Ми вважаємо, що інтерактивні технології найбільш доцільно використовувати у наступних формах позааудиторної навчальної роботи зі здобувачами. До групових форм відносимо предметні гуртки, проблемні групи, факультативи, проєктну роботу, тощо. Використання інтерактивних технологій може значно активізувати участь здобувачів у масових формах позааудиторної навчальної роботи, таких як День науки, День обраної професії, Конкурс професійної майстерності, тощо.

Розглянемо особливості використання методу проєктів (Н. Дудник, І. Єрмаков, І. Савельчук, М. Чепіль та ін.).

Проєктування — це спосіб споглядати очікування реальності, процес створення прототипу об'єкта або процесу з використанням специфічних прийомів для передбачення результату. Метою проєктування є перетворення реальності, коли створюються (або збираються створити) об'єкти або процеси, які відповідають освітнім потребам.

Під час підготовки проєкту студенти беруть активну участь, розвивають критичне та асоціативне мислення, розвивають комунікативні навички, особистісні якості, такі як незалежність, відповідальність, мають можливість конструктивно використовувати набуті знання. Вони отримують знання, уміння та навички шляхом використання у практичній площині.

Метод проєктів – це технологія навчання, за якою здобувачі освіти отримують знання, навички та вміння в процесі планування та виконання практичних завдань [22].

Метод проєктів базується на ідеї, що відображає природу поняття «проєкт», його практична спрямованість орієнтована на результат, якого можна досягти шляхом вирішення проблеми [35 с.120].

Технологія проєктної діяльності включає: постановку завдань здобувачам, обговорення проблем і висунення припущень, групування їх для дослідження та роботи. Потім на основі своїх дослідницьких матеріалів (презентації, розробки, тощо) учасники проєкту створюють роботу, яку демонструють на завершальному етапі роботи – захисті проєкту.

Така робота, безумовно, вимагає кваліфікованої підготовки викладача та об'єктивної оцінки результатів. Основними критеріями оцінки ефективності проєкту є: доступність програми; дослідницький характер роботи; моделювання проєкту; самодіяльність творчої діяльності учасників; практична чи теоретична значущість результатів та їх готовність до застосування тощо.

Отже, проєкт повинен мати такі складові:

- план (проблеми необхідно вирішувати наявними ресурсами);
- способи реалізації плану (розв'язання проблеми);
- результати плану.

Дуже важливо, щоб здобувачі під час підготовки проєкту використовували додаткову спеціальну літературу, заповнювали анкети, сліdkували, активно й обґрунтовано формулювали модель проєкту та представляли її експертам. Експертами можуть бути викладачі, куратори, здобувачі, які не брали участі в проєкті, інші професійні установи, представники бізнесу чи громадськості.

З метою підготовки здобувачів ЗФПВО до виконання проєктних завдань рекомендується обговорити роль цих завдань у професійному розвитку майбутніх фахівців та ознайомитися з основними поняттями предмета. Потім необхідно розглянути найважливіші етапи проєкту; визначити можливості роботи зі здобувачами над проєктною діяльністю; обговорювати алгоритм роботи та критерії оцінки та захисту на кожному рівні [44].

Проєкти можна класифікувати за такими ознаками:

- через лідерство: дослідження, пошук, творчість, роль, інформація;

- за тематикою змістовної складової: моно- та міждисциплінарні проекти;
- за характером контролю за проектом: відкритий чи прихований;
- за характером контактів: національні (студенти групи чи навчального закладу, міста, країни) та міжнародні;
- протягом робочого періоду: короткострокові (одне заняття), середньострокові (тиждень, місяць) та довгострокові (кілька місяців).

Починаючи з класифікації освітніх проектів, ми виділили інформаційні та прикладні (практично-орієнтовані), оскільки вони можуть бути основою для формування необхідних знань, умінь і практичних навичок, а також особистісних якостей, необхідних для розвитку комунікативних навичок здобувачів ЗФПВО. Самостійна робота безпосередньо впливає на свідоме оволодіння необхідними професійними знаннями, вміннями та навичками, а також на розвиток особистості.

Інформаційні проекти спрямовані на збір інформації про конкретне явище чи об'єкт. Учасники проекту інформують про інформацію, яку вони знаходять, переглядають та систематизують. Тому такі проекти потребують продуманої структури та системного контролю та корекції викладачів.

У структуру інформаційного проекту входять цілі, комунікація, основні частини (обробка інформації, дослідження), висновки, конкретні завдання (статті, резюме, доповіді, відео), презентації (конференції, лекції, відеопрезентації). Такі проекти підходять для вивчення багатьох напрямків. Крім того, вони формують здатність здобувати нову інформацію (збільшувати знання), набувати практичних навичок командної роботи, аналізувати, організовувати, вивчати та передавати широкий спектр інформації аудиторії.

Для прикладних проектів (орієнтованих на дії) результати відрізняються, оскільки вони мають відповідати соціальним інтересам учасників. Тому структура проекту має бути добре продумана та визначати завдання учасникам. Важливо також узгодити проєкт викладача з

покроковою роботою, параметрами, результатами та реалізацією на практиці.

Для позааудиторної роботи зі студентами технічної спеціальності «Енергетичне машинобудування» був розроблений проєкт «Створи систему життєзабезпечення» (Додаток Ж).

Структура проєкту включає такі частини:

- вибір теми (важливість навчання);
- вибір кількості учасників;
- варіанти питань, які будуть розглянуті під час проєкту (обговорення, відео);
- розподіл функцій, обговорення методів дослідження, пошук інформації, творчих рішень між учасниками проєкту, розподіл завдань між членами команди;
 - самостійна робота кожного члена команди;
 - обговорення на кожному етапі проєкту, вирішення конкретних проблем та завдань;
 - захист проєкту (оцінка, презентація результатів, підбивання підсумків).

Однією з інноваційних технологій, яка поєднує в собі риси інтерактивних і інформаційно-комунікаційних технологій, є вебквести. Вважаємо, що ця технологія може бути успішно використана у позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами ФПВО технічних спеціальностей.

Педагогіка вебквесту – це проблемне завдання з рольовими елементами, для виконання яких використовуються інформаційні ресурси Інтернету.

Технологія Webquest відрізняється від інших технологій проєктування тим, що:

- попередньо визначаються ресурси, які містять інформацію, необхідну для вирішення проблеми;

- вебквест визначає процедуру, якої здобувач повинен дотримуватися, щоб отримати бажаний результат;
- необхідною складовою цієї технології є перелік знань, умінь і навичок, які здобувачі отримують за допомогою онлайн-завдань.
- чітко визначені критерії оцінювання виконаних завдань, що дає змогу відстежувати якість набутих знань.

Quest в перекладі з англійської мови – тривалий, об'єктивний пошук, який може бути пов'язаний з пригодами або іграми; також використовується для позначення одного з видів комп'ютерних ігор.

«Вебквест (webquest) в педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернет. Розробниками вебквеста як навчального завдання є Bernie Dodge і Tom March» [34].

У порівнянні з онлайн-завданнями, такими як Hotlist, Multimedia Scrapbook, Treasure / Scavenger Hunt і Subject Sampler, вебквест є найскладнішим як для здобувачів, так і для викладачів. Метою вебквесту є розвиток аналітичних та творчих здібностей здобувачів; викладач, який готує онлайн-завдання, повинен мати високий рівень предметних, методичних та комунікаційних здібностей для компетентного ставлення вправ та завдань.

Тематика онлайн-завдань може бути найрізноманітнішою, складність проблемних завдань може бути різною.

Залежно від матеріалу дослідження результати онлайн-опитування можуть бути представлені у вигляді усної презентації, комп'ютерної презентації, есе, веб-сайту тощо.

Таким чином, технологія вебквесту сприяє розвитку професійних компетентностей, встановленню рівня їх розвитку, а також способу їх діяльності, завдяки яким стає можливим доцільне використання інноваційних технологій у фаховій передвищій освіті.

Висновки до розділу 3

Найбільш доцільними методами та техніками інтерактивного навчання, які можуть бути ефективно використані викладачами технічного фахового коледжу є: метод стимулювання творчої активності здобувачів; творчі ситуації; навчально-творчі завдання; робота в малих групах; метод проєктів; навчальний тренінг; метод дискусії; технологія «Мозкової атаки»; метод «Дельфі»; кейс-метод; ігровий метод.

У відповідності до завдань дослідження ми розглянули можливість використання інтерактивних технологій в процесі проведення навчальних занять з технічних спеціальностей. Нами була розроблена структура і організація практичного заняття з теми: «Особливості використання інтерактивних технологій у процесі навчання здобувачів фахової передвищої освіти» з урахуванням розглянутих нами у теоретичному розділі ознак і принципів інтерактивного навчання.

Ми показали форми використання інтерактивних технологій в позааудиторній навчальній роботі зі здобувачами фахового коледжу на прикладі використання методу проєктів.

Цінність інтерактивних технологій навчання під час розвитку комунікативної та професійної компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти полягає в тому, що вони сприяють розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до його діяльності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі реалізовано теоретичне узагальнення та запропоновано деякі можливості вирішення проблеми впровадження інтерактивних технологій у процес фахової передвищої освіти, що застосовуються для розвитку комунікативної компетентності майбутніх технічних фахівців.

Узагальнення результатів теоретичного та емпіричного дослідження дозволило сформулювати наступні висновки:

Аналіз теоретичних джерел показав, що існує декілька підходів до розуміння поняття «інтерактивні технології навчання», серед яких виокремимо два. У межах наукового підходу, започаткованого О. Пометун, використовуються терміни «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія», «методи інтерактивної технології навчання». Другий підхід більше використовується у андрагогіці, представлений роботами Н. Волкової, С. Сисоевої та інших. Для нього характерно використання терміну «інтерактивні технології навчання». У нашому дослідженні ми теж дотримувалися цього підходу. Під інтерактивними технологіями навчання розуміємо сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей.

Дотримуючись принципу дії, принципу відкритості, свободи вибору, принципу «Озираючись назад», ми маємо можливість забезпечити ефективність інтерактивного навчання.

Інтерактивні технології навчання здобувачів фахової передвищої освіти забезпечують навчання шляхом вибору та використання інтерактивних форм і методів організації освітньої діяльності. Вони забезпечують зворотний зв'язок, можливість вибору, двостороннє

спілкування, краще розуміння життя та професійного досвіду здобувачів, надання стимулу для самоосвіти та розвитку.

Включення в освітній процес інтерактивних технологій навчання є важливою умовою розвитку комунікативної компетентності здобувачів, щодо оволодіння ними технології компетентного спілкування.

Комунікативна компетентність здобувачів фахової передвищої освіти ґрунтується на знаннях, вміннях і навичках, пов'язаних із правилами ефективного спілкування, формами комунікативної діяльності, проявами емоційно-моральних цінностей учасників освітнього процесу.

Згідно здійсненого емпіричного дослідження, щодо використання інтерактивних технологій навчання викладачами фахового коледжу та ставлення здобувачів фахової передвищої освіти до використання цих технологій з метою розвитку комунікативної компетентності з'ясовано наступне.

Здобувачі технічних спеціальностей ступенів вищої освіти молодший бакалавр і бакалавр розуміють важливість комунікативної компетентності для майбутньої професійної діяльності та вважають, що використання інтерактивних технологій навчання найбільше сприяє формуванню вмінь працювати в команді та розвитку комунікативних здібностей.

Більше половини респондентів оцінюють свій рівень володіння комунікативними вміннями як середній, хоча четверта частина мають низький рівень комунікативних умінь, що підтверджується результатами педагогічного спостереження і аналізом діяльності здобувачів в освітньому процесі.

Проведений порівняльний аналіз використання інтерактивних технологій викладачами професійних і загальноосвітніх дисциплін довів, що в цілому, викладачі професійних дисциплін оцінюють свій рівень використання інтерактивних технологій вище, що підтверджується аналізом проведення ними навчальних занять. Крім цього, ця категорія викладачів є науково-педагогічними працівниками, серед них є кандидати наук, доктори

філософії та доктори наук. Викладачі професійних дисциплін найкраще володіють методом проєктів, а викладачі загальноосвітніх дисциплін – ігровим методом.

Досліджуючи можливість використання інтерактивних технологій у процесі проведення навчальних занять з технічних спеціальностей ми дійшли до висновку, що найбільш доцільними методами та техніками інтерактивного навчання, які можуть бути ефективно використані викладачами технічного фахового коледжу є: метод стимулювання творчої активності здобувачів; творчі ситуації; навчально-творчі завдання; робота в малих групах; метод проєктів; навчальний тренінг; метод дискусії; технологія «Мозкової атаки»; метод «Дельфі»; кейс-метод; ігровий метод.

Нами була розроблена структура і організація аудиторного практичного навчання та форми використання інтерактивних технологій в позааудиторній навчальній роботі викладачами фахового коледжу.

Інтерактивні технології навчання сприяють розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, розвитку комунікативної та професійної компетентності здобувачів закладів фахової передвищої освіти та враховують інтереси суб'єктів навчання, розвивають свідоме ставлення до діяльності.

Здійснене нами дослідження не охоплює всіх аспектів проблеми використання інтерактивних технологій в освітньому процесі фахових коледжів. Подальшої розробки потребують питання використання тих технологій, що одночасно відносяться до інтерактивних та інформаційно-комунікаційних та можуть модифікуватися в умовах онлайн та офлайн навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: інтерактивні технології в курсах навчальних дисциплін: навчально-методичний посібник для здобувачів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2008. 272с.
2. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
3. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет ін. Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
4. Гіря К.С. Впровадження інтерактивних форм навчання у вищому навчальному закладі. Ялта : РВВ КГУ, 2007. 40 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Лебідь, 1997. 376 с.
6. Гончаренко С.У. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrped.com//781.html>
7. Гриффін Е. Коммуникация: теории и практики. Пер. с англ. Харьков: Изд-во «Гуманитарный центр», 2015. 688 с.
8. Гуревич Р.С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. 309 с.
9. Добротвор О.В. Умови формування комунікативної компетентності молоді в навчальному процесі: Наук. вісн. кафедри ЮНЕСКО. Київ, 2009. 159 с.
10. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. 3-тє видання, виправлене. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
11. Енциклопедія освіти Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
12. Загородна О. Ю. Формування комунікативної професійної

- компетентності здобувачів економічних спеціальностей засобами інноваційних технологій : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2010. 254 с.
13. Кадемія М.Ю. Сисоєва О.А. Інтерактивні засоби навчання: навч.-метод. посіб. Вінниця: ТОВ «Планер», 2010. 217 с.
 14. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения. Минск: Белорусский вересень, 2005. 196 с.
 15. Ковальчук Л. Моделивання науково-педагогічних досліджень. Навчальний посібник. Львів. Вид центр ЛНУ ім. Ів.Франко, 2020, 520 с.
 16. Когут І. В. Формування професійної комунікативної компетентності майбутнього викладача: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. Полтава, 2015. 22 с.
 17. Комар О.А. Інтерактивні навчання: посібник для викладачів ПТНЗ. Київ. Геопринт, 2008. 86 с.
 18. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід / Л.Л.Антонюк, Н.В. Василькова, Д.О. Ільницький, І.В. Кулага, В.Є.Турчанінова: Інститут вищої освіти КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2016. 66 с
 19. Корніяка О.М. Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціокомунікативному просторі / *Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка (19 - 20 квітня 2010 року)*. Київ: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. Т.І. С. 140 – 145.
 20. Костенко Н.І. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у здобувачів ВНЗ нефілологічних спеціальностей. – [WWW document] . URL [http:// www. nbuv.gov.ua/ port al /soc _gum/Znpkhist/ 2012/](http://www.nbu.gov.ua/port al /soc _gum/Znpkhist/ 2012/)

21. Кочубей А.В. Інноваційні методики викладання гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Ozfm_2013_7_27.pdf
22. Купенко О.В. Педагогічні проекти: навч. посіб. / О.В. Купенко; Сум. держ. ун-т. – Суми: Сум. держ. ун-т, 2015. 132 с.
23. Лаппо В.В. Основи педагогічних досліджень. Навчально-методичний посібник: Івано Франківськ НАІР, 2016. 284 с.
24. Марушкевич А.А., Кузьменко О.В., Плахотнік О. Професійно-педагогічна компетентність науково-педагогічного працівника: навч. Посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет». 2018. 202 с.
25. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. 448 с.
26. Очкань Г. Інноваційні технології навчання: метод. посіб. / [укл.]. Вінниця: Вінниц. обл. друк.: Книга-Вега, 2016. 196 с.
27. Підласий П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: «Слово», 2004; 616 с.
28. Пометун, О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання Київ, 2007. 144 с
29. Пометун О.І. Запровадження компетентнісного підходу - перспективний напрям розвитку сучасної освіти. URL : <http://visnyk.iatp.org.ua>.
30. Пометун О. І., Комар О.А., Торчинська Т.А. Інтерактивне навчання: посібник для викладачів ПТНЗК. Геопринт, 2008. 86 с.
31. Пометун О. І. Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник. Київ: Вид. А.С.К., 2005. 192 с.
32. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
33. Семенюк О. А. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 240 с.

34. Січкарук О. М Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. Київ : Таксон, 2016. 88 с.
35. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих і навчально-методичний посібник: НАПН України. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
36. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень. підручник. Рівне: Волинські береги, 2013. 360 с.
37. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття: Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання: упоряд. Л. Галіцина. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. С.30–44.
38. Соціально педагогічний словник/ за загальною ред. В.В. Радула. Харків: Мачулін, 2015. 444 с.
39. Стеблюк С.В., Староста В.І. Інтерактивне навчання у процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей: навчє посібн., Ужгород: Видавництво УТНУ «Говерла», 2017. 156с.
40. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця / *Педагогічний альманах*: зб. наук. праць. Херсон: КЗВО “Херсонська академія неперервної освіти”, 2016. Випуск 29. С. 185 – 191.
41. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.
42. Філософський енциклопедичний словник: Бистрицький Є.К. та ін. Київ: Абрис. 2002. 751 с.
43. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 456 с.
44. Чепіль М.М., Дудник М.З. Педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидавництво. 2012. 224 с.
45. Черних Л.А. Особливості ділової комунікативної культури особистості: *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2012. №2 (28). 335–343 с.

46. Шаров О. І. Закон України “Про фахову передвищу освіту” – нові можливості та перспективи/ *Фахова передвища освіта*. №1. С.4-7.
47. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с.
48. Percival E, Ellington H. A Handbook of Educational Technology: London; N.Y.,1984. P.12, 13, 20.
49. Turner R. H. Role-taking, role standpoint, and reference group behavior. *American Journal of Sociology*. 1976. V. 61. P. 216–225.
50. Shevchuk P., Feniho P. Interactive teaching methods: teaching. manual – Esthyn, WSAP view, 2005, 170 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета самооцінювання рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних технологій навчання (за класифікацією С.Сисоевої)

Респондентам пропонується анонімно відповісти на питання анкети: «Оцініть, будь-ласка, за п'ятибальною шкалою рівень володіння Вами зазначених методів технологій інтерактивного навчання»:

1 – початковий рівень (елементарне знання теорії; елементарні практичні

вміння);

2 – середній рівень (задовільне знання теорії, задовільні практичні вміння);

3 – достатній рівень (добре знання теорії; добрі практичні вміння; переважно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

4 – високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння;

стабільно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

5 – творчий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних та нестандартних ситуаціях; вміння поділитись набутим педагогічним досвідом).

№	МЕТОДИ	Рівень				
		1	2	3	4	5
1	Методи стимулювання творчої активності здобувачів					
2	Творчі ситуації					
3	Навчально-творчі задачі					
4	Робота в малих групах					
5	Метод проєктів					
6	Навчальний тренінг					
7	Метод дискусії					
8	Ігровий метод					
9	Метод «Мозкової атаки»					
10	Метод «Дельфі»					
11	Кейс-метод					

12. Укажіть, будь ласка, які дисципліни Ви викладаєте:

А- Загальноосвітні дисципліни

Б-Професійні дисципліни

13. Ваш науково-педагогічний/педагогічний стаж:

А – до 5 років

Б – 5-10 років

В – 10-20 років

Г – 20-30 років

Д – Більше 30 років

14. Укажіть, будь ласка, Ваш науковий ступінь, звання, викладацьку категорію:

А – Доктор наук, професор

Б – Доктор наук (без вченого звання)

В – Доктор філософії

Г – кандидат наук, доцент

Д – кандидат наук (без вченого звання)

Е – викладач-методист

Є – викладач вищої категорії

Ж – викладач II категорії

З – викладач I категорії

И – Спеціаліст

Дякуємо за участь!

Анкета викладача "Використання інтерактивних технологій навчання"

Шановний колего!

Просимо відповісти на питання нашої анкети (анонімно).

Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

1. Як Ви вважаєте, чи можна впроваджувати інтерактивне навчання під час викладання будь-якої навчальної дисципліни?

А – так

Б – ні

В – не знаю

2. Як Ви вважаєте, чи доцільно використовувати інтерактивне навчання на заняттях з навчальних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців?

А – так

Б – ні

В – не знаю

3. Чи використовуєте Ви у своїй педагогічній діяльності форми інтерактивного навчання?

А – так

Б – ні

В – не знаю

4. Як Ви вважаєте, як часто варто використовувати форми інтерактивного навчання на заняттях з навчальних дисциплін?

А – на кожному занятті

Б – періодично, в залежності від теми

В – один, два рази на семестр

Г – не використовую

5. На яких видах занять, на Вашу думку, доцільніше впроваджувати інтерактивне навчання?

А – лекції

Б – лабораторні заняття

В – практичні заняття

Г – семінарські заняття

6. Чи вірите Ви в успіх навчання, побудованого на діалозі «викладач – студент» та «студент – студент»?

А – так

Б – ні

В – не знаю

7. Чи використовуєте Ви у процесі інтерактивного навчання цифрові технології?

А – Вебквест

Б – Socrative

В – Kahoot

Г – Ваш варіант

8. Чи використовуєте Ви у процесі інтерактивного навчання, на основі взаємодії «викладач – комп'ютер – студент»,? Які саме?

А – програми для створення тестів

Б – on-line тестування

В – не використовую

9. Чи впроваджуєте Ви інтерактивне навчання в позааудиторній роботі з навчальних дисциплін?

А – так

Б – ні

В – не знаю

10. Ваш науково-педагогічний/педагогічний стаж:

А – до 5 років

Б – 5-10 років

В – 10-20 років

Г – 20-30 років

Д – Більше 30 років

11. Укажіть, будь ласка, які дисципліни Ви викладаєте:

А- Загальноосвітні дисципліни

Б-Професійні дисципліни

Дякуємо за участь!

Анкета студента

Шановний студенте!

Просимо відповісти на питання нашої анкети (анонімно).

Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Ваш рівень навчання:

- а) молодший бакалавр/молодший спеціаліст
- б) бакалавр

1. Чи важливо для Вас бути активним учасником освітнього процесу?

- а) дуже важливо
- б) більше важливо, ніж неважливо
- в) більше ні, ніж неважливо
- г) не можу відповісти
- д) неважливо

2. Чому, на Вашу думку, сприяє використання інтерактивних технологій навчання (робота в малих групах, метод проєктів, метод дискусій тощо)

- а) розвитку комунікативних здібностей;
- б) вдосконаленню організаторських здібностей;
- в) формуванню вмінь працювати в команді;
- г) поглибленню знань з предмету.
- д) умінню організувати свою діяльність.

3. Чи є важливими комунікативні вміння і навички для Вашої майбутньої професійної діяльності?

- а) дуже важливо
- б) більше важливо, ніж неважливо
- в) більше ні, ніж неважливо
- г) не можу відповісти
- д) неважливо

4. Які методи навчання із перерахованих нижче найчастіше використовують Ваші викладачі загальноосвітніх дисциплін:

- а) методи стимулювання творчої активності здобувачів
- б) творчі ситуації
- в) навчально-творчі задачі
- г) робота в малих групах
- д) метод проєктів
- е) навчальний тренінг
- є) метод дискусії
- ж) ігровий метод
- з) метод "Мозкової атаки"
- к) метод "Дельфі"
- л) кейс-метод

5. Які методи навчання із перерахованих нижче найчастіше використовують Ваші викладачі професійних дисциплін:

- а) методи стимулювання творчої активності здобувачів
- б) творчі ситуації
- в) навчально-творчі задачі
- г) робота в малих групах
- д) метод проєктів
- е) навчальний тренінг
- є) метод дискусії
- ж) ігровий метод
- з) метод "Мозкової атаки"
- к) метод "Дельфі"
- л) кейс-метод

6. Як Ви вважаєте, які функції притаманні комунікативній компетентності:

- а) уміння працювати у команді
- б) уміння організувати свою діяльність в умовах великої кількості інформації та різноманітності постових завдань
- в) уміння концентрувати і розподіляти увагу під час виконання професійних функцій
- г) уміння передбачати можливі конфлікти
- д) уміння здійснювати контроль за процесом спілкування, комунікації
- е) уміння прогнозування реакції партнера по спілкуванню

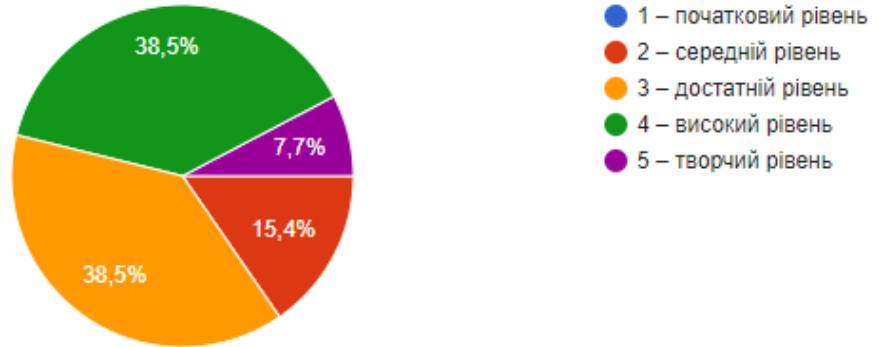
Дякуємо за участь!

Результати самооцінювання викладачів рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних технологій навчання

(за класифікацією С.Сисоєвої)

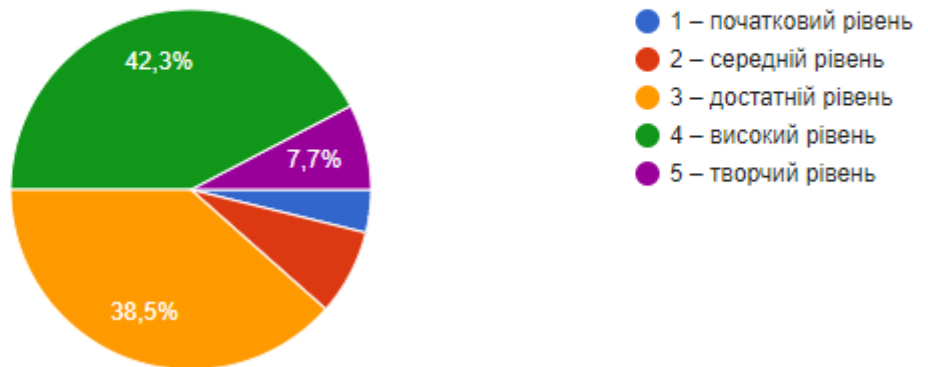
1. Методи стимулювання творчої активності студентів

26 відповідей

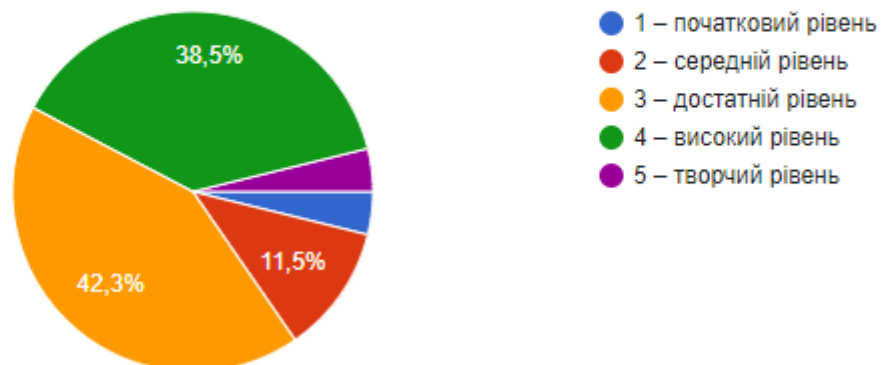
2. Творчі ситуації

26 відповідей

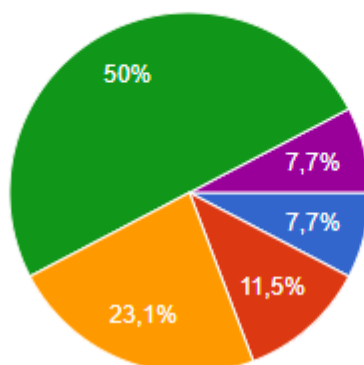
3. Навчально-творчі задачі

26 відповідей

4. Робота в малих групах

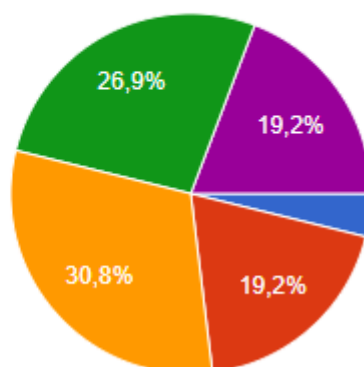
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

5. Метод проєктів

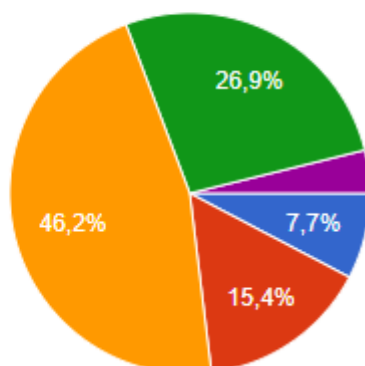
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

6. Навчальний тренінг

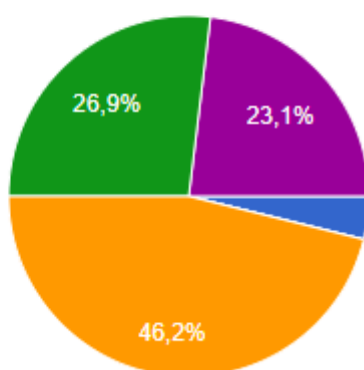
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

7. Метод дискусії

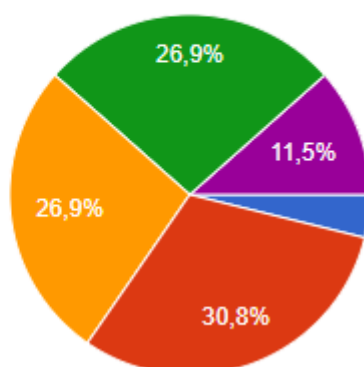
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

8. Ігровий метод

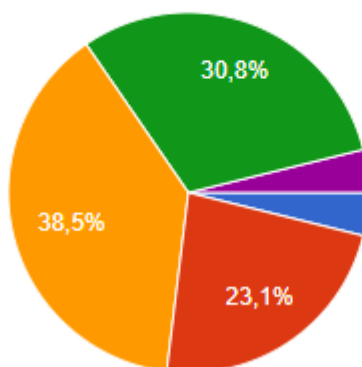
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

9. Метод «Мозкової атаки»

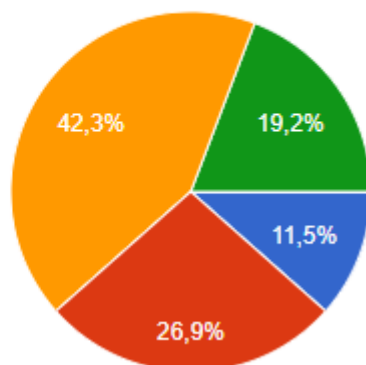
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

10. Метод «Дельфі»

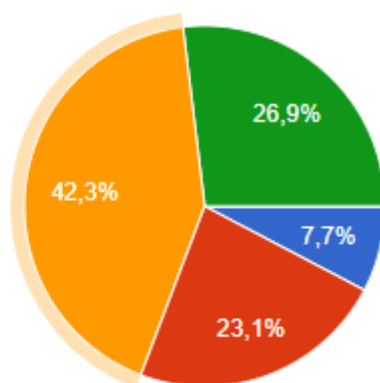
26 відповідей

- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

11. Кейс-метод

26 відповідей

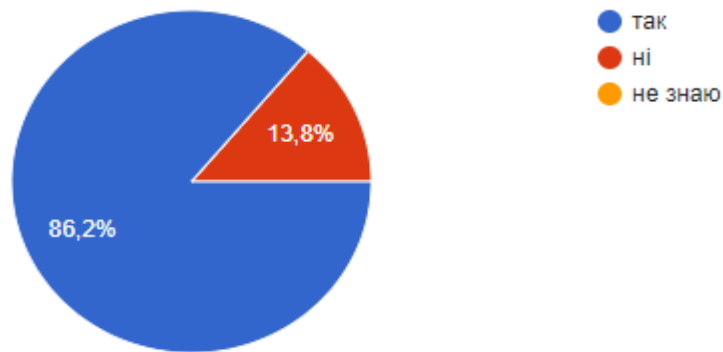
- 1 – початковий рівень
- 2 – середній рівень
- 3 – достатній рівень
- 4 – високий рівень
- 5 – творчий рівень

Результати анкетування викладачів

"Використання інтерактивних технологій навчання"

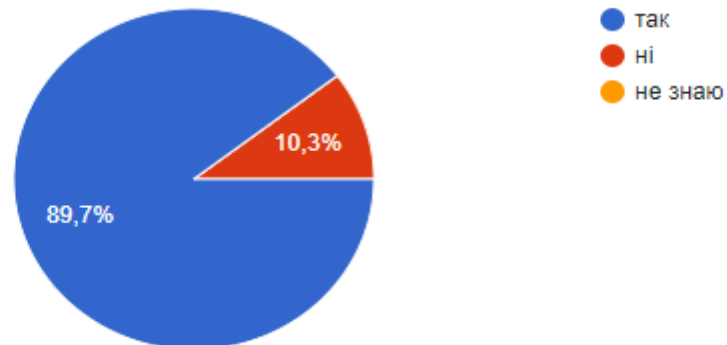
1. Як Ви вважаєте, чи можна впроваджувати інтерактивне навчання під час викладання будь-якої навчальної дисципліни?

29 відповідей

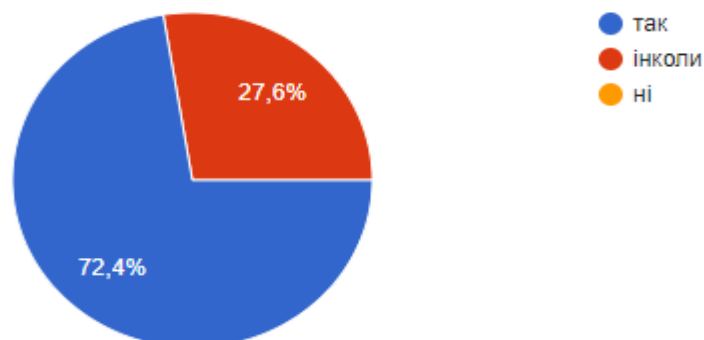
2. Як Ви вважаєте, чи доцільно використовувати інтерактивне навчання на заняттях з навчальних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців?

29 відповідей

3. Чи використовуєте Ви у своїй педагогічній діяльності форми інтерактивного навчання?

29 відповідей

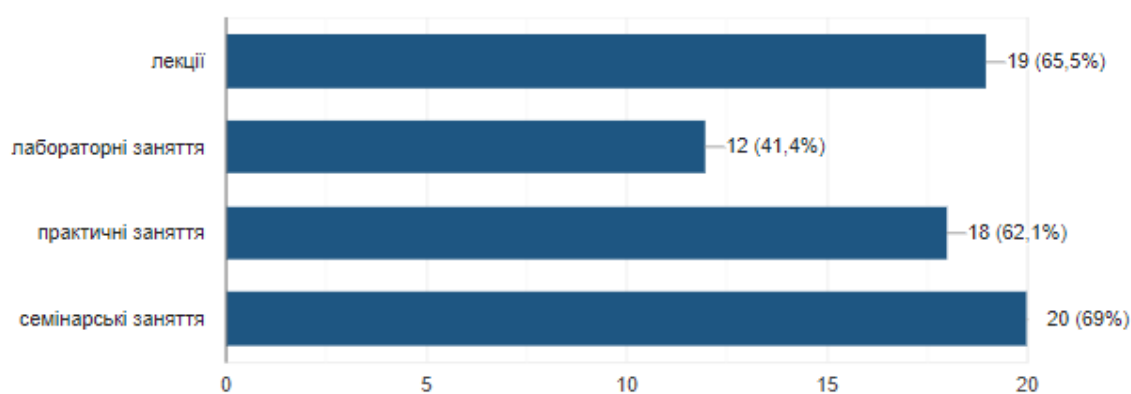
4. Як Ви вважаєте, як часто варто використовувати форми інтерактивного навчання на заняттях з навчальних дисциплін?

29 відповідей

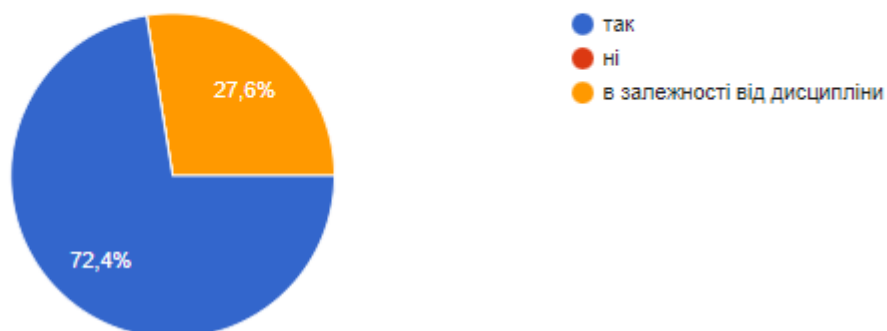
5. На яких видах занять, на Вашу думку, доцільніше впроваджувати інтерактивне навчання?

29 відповідей

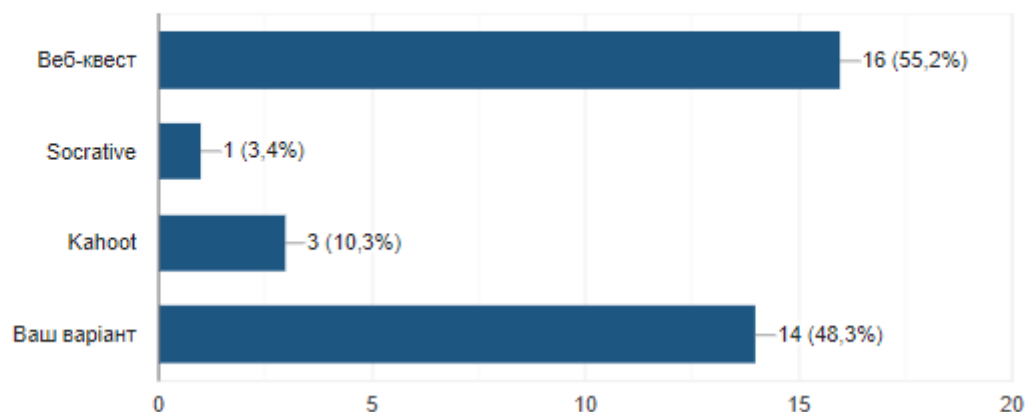
6. Чи вірите Ви в успіх навчання, побудованого на діалозі «викладач – студент» та «студент – студент»?

29 відповідей

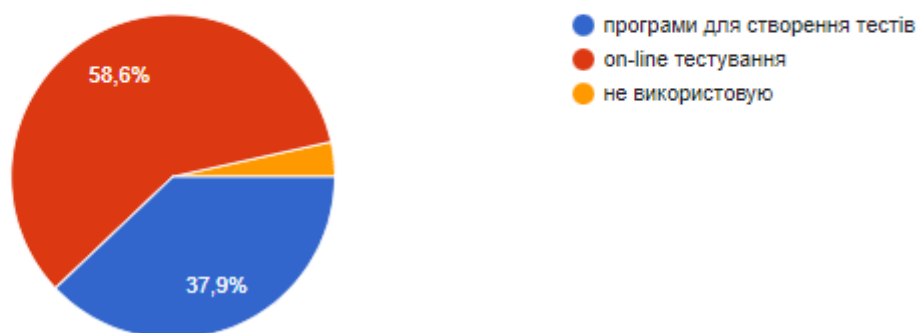
7. Чи використовуєте Ви у процесі інтерактивного навчання цифрові технології?

29 відповідей

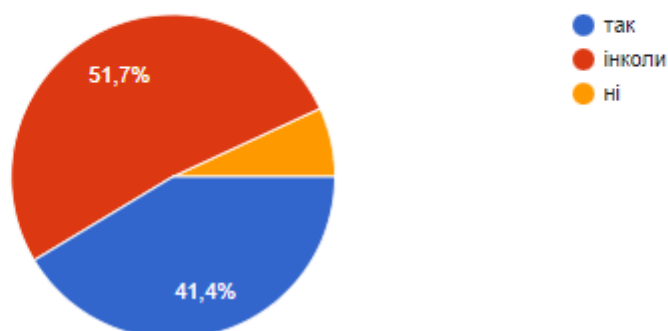
8. Чи використовуєте Ви у процесі інтерактивного навчання, на основі взаємодії «викладач – комп'ютер – студент»,? Які саме?

29 відповідей

9. Чи впроваджуєте Ви інтерактивне навчання в позааудиторній роботі з навчальних дисциплін?

29 відповідей

Результати анкетування здобувачів

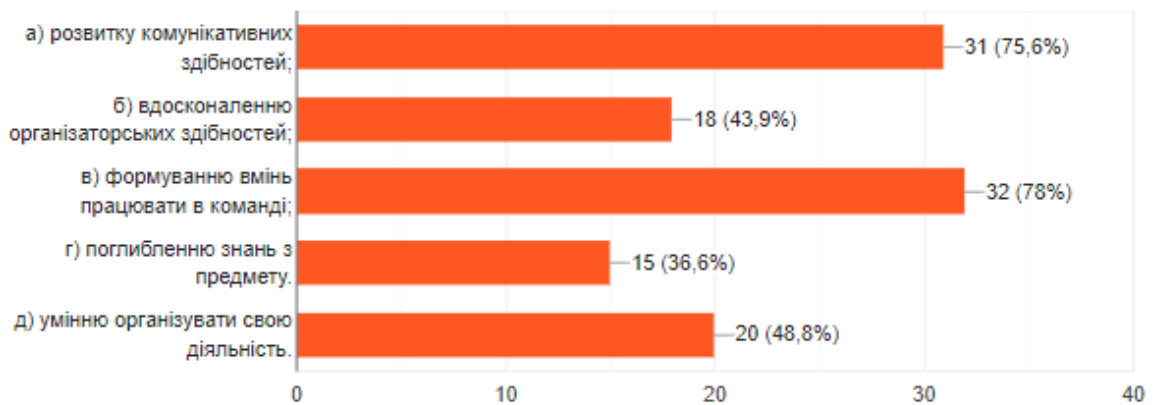
1. Чи важливо для Вас бути активним учасником освітнього процесу?

41 відповідь

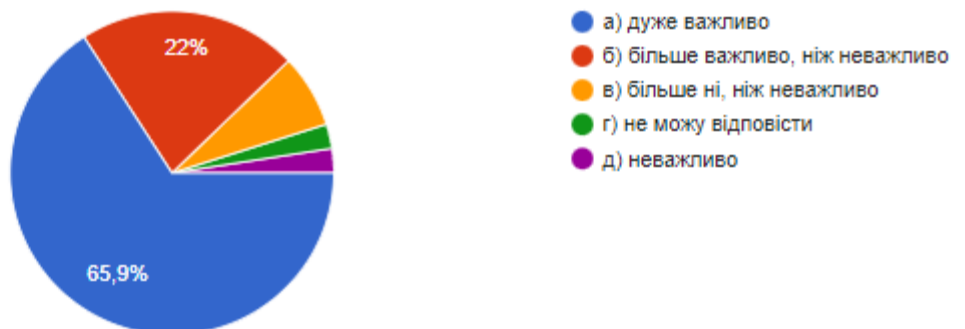
2. Чому, на Вашу думку, сприяє використання інтеративних технологій навчання (робота в малих групах, метод проєктів, метод дискусій тощо)

41 відповідь

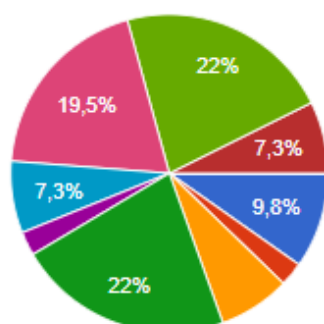
3. Чи є важливими комунікативні вміння і навички для Вашої майбутньої професійної діяльності?

41 відповідь

4. Які методи навчання із перерахованих нижче найчастіше використовують Ваші викладачі загальноосвітніх дисциплін:

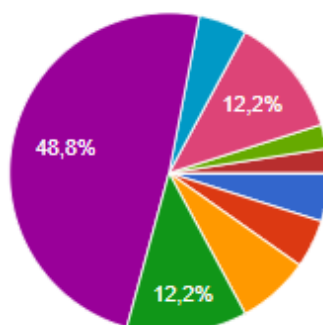
41 відповідь

- а) методи стимулювання творчої ак...
- б) творчі ситуації
- в) навчально-творчі задачі
- г) робота в малих групах
- д) метод проєктів
- е) навчальний тренінг
- є) метод дискусії
- ж) ігровий метод
- з) метод "Мозкової атаки"
- к) метод "Дельфі"
- л) кейс-метод

5. Які методи навчання із перерахованих нижче найчастіше використовують Ваші викладачі професійних дисциплін:

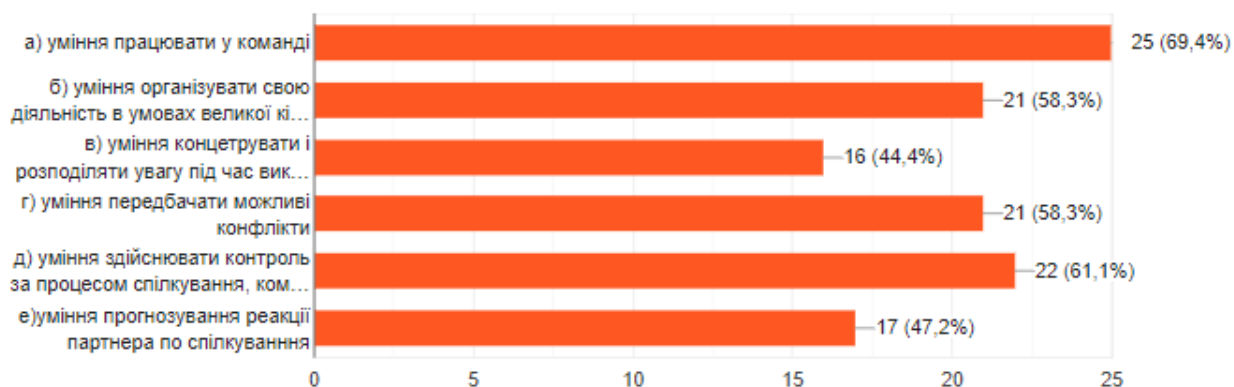
41 відповідь

- а) методи стимулювання творчої ак...
- б) творчі ситуації
- в) навчально-творчі задачі
- г) робота в малих групах
- д) метод проєктів
- е) навчальний тренінг
- є) метод дискусії
- ж) ігровий метод
- з) метод "Мозкової атаки"
- к) метод "Дельфі"
- л) кейс-метод

6. Як Ви вважаєте, які функції притаманні комунікативній компетентності:

36 відповідей

План-конспект практичного заняття
з навчальної дисципліни «Енергозбереження і аудит»

Тема: «Основні складові трудової діяльності енергетика»

Час проведення заняття: 80 хвилин (обговорення – 20 хвилин, використання методу – 50 хвилин, підведення підсумків – 10 хвилин).

Форма проведення: Ділова гра.

Мета:

- активізувати знання майбутнього техника з енергетики з питань професійної діяльності;
- з'ясувати ступінь підготованості до майбутньої професії і стимулювати їх до самоосвіти;
- сприяти підвищенню рівня професійної майстерності;
- спонукати здобувачів до самовдосконалення і самовираження.

I. Підготовчий етап:

- опрацювання теоретичних питань щодо організації трудової діяльності;
- формування творчої групи для складання сценарію гри та підготовки обладнання для неї (папір, картки, оціночні аркуші);
- перед початком пропонується обрати групу експертів (2-3 особи, краще з педагогів).

II. Хід ділової гри:

Викладач-ведучий, або студент ознайомлює з темою та метою ділової гри, яка проводиться у формі «Студентського рингу» і пропонує для початку познайомитися ближче.

Вправа «Знайомство»: Мета – активізувати учасників, підготувати їх подальшої роботи. Усі учасники гри сідають у коло, по черзі за годинниковою стрілкою називає своє ім'я та продовжує фразу» «- Не хочу хвалитися, але я...»

Ділова гра проводиться у формі студентського рингу, що є командною грою. Учасники діляться на дві команди за відповідною емблемою, які вони самостійно вибирають. Так утворюється дві команди.

На початку гри нагадуються правила роботи в групах:

- затримуватися регламенту;
- виконувати вимоги ведучого;
- кожному висловлювати свою думку з питання, яке обговорюється;
- один говорить – усі слухають не перебиваючи;
- усі критикувати думку іншого.

Раунд 1: «Презентація візиток команд»

Ведучий пропонує учасникам за 1 хвилину виготовити візитки своєї команди, яка міститиме назву і девіз і презентувати її.

Раунд 2: «Теоретична розминка»

Щоб визначити, яка команда почне гру першою, пропонується назвати два метода штучного охолодження.

1. Метод Джоуля-Томсона;
2. Метод Ранка.

Раунд 3. «Асоціативний ряд»

Кожній команді пропонується побудувати асоціативний ряд до поняття «Праця техніка механіка з енергетики»

Для мене праця техніка-механіка з енергетики – це ...

Раунд 4. «Глосарій»

Командам пропонується з співвіднести поняття «Трудове навчання» та «Трудове діяльність» з визначеннями.

Трудове навчання – цілеспрямований процес формування у здобувачів культури праці, навичок та умінь, необхідних для цілісного здійснення трудових процесів як основних одиниць трудової діяльності.

Трудова діяльність – є різновидом соціальної поведінки людини.

Трудова поведінка – це комплекс певних послідовних учинків і дій людини, які спрямовані на перетворення предметів праці з метою досягнення відповідного результату і поєднують із трудовим процесом.

Раунд 5. «Форми організації та види праці»

Командам пропонується розділити поняття на форми організації та види праці: доручення, ручна праця, самообслуговування, чергування, праця в природі, колективна праця.

Форми організації: доручення, чергування, колективна праця.

Види праці: самообслуговування, праця в природі, побутова праця, ручна праця.

Раунд 6. «Дуель»

Командам пропонується по черзі називати приказки та прислів'я, в яких йдеться про працю, її значення в житті людини.

III Підсумки заняття. Рефлексія.

Цю тему мені необхідно знати для того, щоб....

Знання мені допоможуть зрозуміти...

Свою підготовку до заняття оцінюю, як...

IV Завдання для самостійної роботи.

Рекомендовані джерела:

1. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник: НАПН України. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
2. Хмельнюк М.Г. Подмазко О.С., Подмазко І.О. Холодильні установки та сфери їх використання: підручник. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 484 с.
3. Хмельнюк М.Г., Яковлева О.Ю., Остапенко О.В. Енергетичний менеджмент і аудит. 1 частина: Підручник. Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2016. 224 с.

**План-конспект заняття
предметного гуртка «Технік-механік»**

Тема проєкту: «Створи систему життєзабезпечення»

Найменування закладу фахової передвищої освіти: ВСП «ОТФК ОНАХТ»

Загальні положення.

Квест в практичному та реальному вигляді – пошукове завдання, гра, змагання, стратегії.

Квест різновид активних інтелектуально-логічних ігор, синонім активного відпочинку. Сьогодні квест вважають головним конкурентом комп'ютерних ігор у боротьбі за час молоді. Це ігрова форма групового виконання практичних завдань, яка має тривалу історію розвитку, багато можливих варіантів використання і чимало позитивних моментів.

Чому саме квест?

Студенти ЗФПВО більше звикли до практичності, а ця гра базується на виконанні практичних завдань.

Актуальність:

Впровадження квесту дозволяє:

- формувати стійкий інтерес здобувачів до предмету;
- активізувати сприйняття матеріалу засобами наочності;
- поєднати сучасні та традиційні дидактичні засоби навчання;
- розвинути універсальні форми розумової діяльності.

Значущість:

- *соціальна:*

1. Дозволяє здобувачам пізнати один одного в умовах необхідності прийняття швидких рішень;

2. Виявляє: приховані якості здобувачів, потенційних лідерів, інтелектуалів, здобувачів-логістів, які вміють прорахувати на декілька ходів вперед;

- *практична:*

1. Дозволяє здобувачам краще ознайомитися з темою, бо всі сценарії носять тематичний характер;

2. Інтелектуальні етапи розвивають ерудицію і виявляють спритність.

Навчальні предмети, що інтегруються в проєкті: Кондиціонування повітря, Монтаж систем кондиціонування і вентиляції повітря, Холодильне технологічне обладнання.

Мета проєкту: Підвищити інтерес до вивчення спецдисципліни здобувачів фахової освіти шляхом застосування професійно - орієнтованих активних засобів навчання, технологія обробки повітря.

Завдання проєкту:

Створення команди здійснюється за вільним вибором відповідною на 2 команди. Команди – учасники, користуючись знаннями холодильних установок СК і ВП, повинні зібрати схему-пазл з зображенням системи кліматконтролю відповідного кольору, на звороті якої буде знаходитись кінцеве завдання. Закріплення та оновлення знань, умінь та навичок, підсумковий контроль знань з предметів спецтехнології обробки повітря.

Учасники проєкту:

Студенти групи 1БКВ-04

Строки виконання проєкту: 01/04/2021 – 01/06/2021 рр.

Етапи реалізації проєкту:

Підготовчий етап (визначення мети і теми проєкту)

Дослідницький етап (Пошук, накопичення, опрацювання інформації)

Творчий етап.

Захист проєкту.

Підведення підсумків роботи

Форма продукту проєктної діяльності: Гра-квест

Публікації та доповіді щодо проєкту (якщо є):

Доповідь на тему: «Сучасні інноваційні технології обробки повітря».

Науково-практичний семінар «Проектні технології навчання у професійній підготовці майбутніх техніків з енергетики».

Рекомендовані джерела:

1. Козлова Т.М. Методика викладання в вищій школі: Навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ. 2014. 200 с.

2. Проектні технології навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів (для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів): довідник Романов Л. А., Пащенко Т. М., Пятничук Т. В., Глущенко О. В., Шимановський М. М.. Київ : ІПТО НАПН України, 2018. 92 с.

3. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих і навчально-методичний посібник: НАПН України. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

4. Хмельнюк М.Г. Подмазко О.С., Подмазко І.О. Холодильні установки та сфери їх використання: підручник. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 484 с.